

İRFAN

№ 23- Oktyabr 2008-Ictimai fikir jurnalı-3 AZN

Müasir insanların
en büyük problemi

MƏNƏVİ BÖHRAN

Aciz

* Bir yeniyetmə məktəbdən evə gəlmış, ilk işi kompyuterinin qarşısına oturmaq olmuşdu. Adət etmişdi buna. Evə gələn kimi ilk işi MSN-də söhbət etməkdi.

* Başqa gənclər də onun kimi edirdi. Hərflər, sözlər, simvollar kompyuterlər arasında gedib-gəlirdi.

* O gün çox kefsiz idi. Mesajlaşmaq deyil, dərdləşmək istəyirdi. Virtual dostuna dərdini açmağa qərar verdi.

* Dərdini açması müqabiliində bir sözdən ibarət cavab almışdı. Aciz.

* “Anlamadım” deməsinə cavab olaraq dostu “Acızsən sən” dedi.

* O an başının fırlandığını, saçlarının biz-biz olub tökülməyə hazırlaşdığını hiss etdi...

* Eyni sözü bu gün üçüncü dəfə eşidirdi. Anası səhər erkən bu sözü demişdi. Sinifdə üç qız “A-ciz, A-ciz” deyə temp tutaraq hırslındırmışdı. Bu, üçüncü idi.

* Bu söz birdən-birə böyüdü və bütün varlığını uddu. Sanki beyninə çəkicələ vururdu “A-ciz, A-ciz.”

* O gün üçüncü dəfə eşitdiyi bu sözün təsiri ilə heç kimin ona dəyər vermədiyini, heç kimin onu sevmədiyini, artıq yaşaması üçün heç bir əsas olmadığını düşündü.

* Birbaşa mətbəxə getdi. Soyuducuda anasının dərmanları qoyduğu bölməni açdı. Kiçik dərmanları ağızına atdı və üstündən su içdi.

* Xəstəxanada gözünü açıldıqda anası talaşla ona baxırdı.

* Sonra hər şeyi bir psixiatra danışdı. İntihara təşəbbüs etməsinin səbəbəi bircə kəlmə idi: “Aciz”.

* İnsanın daxili aləminə bir sözün bu qədər təsir edəcəyini nə anası düşünmüdü, nə sinifdəki üç qız, nə də internet dostu. Fərqiñə varmadan deyib keçmişdilər.

* Bir adam bir psixiatrin kitabında bu hadisə ilə bağlı mərhəmət yüklü bir dəyərləndirmə oxudu. “Sözlər” dedi öz-özünə. “Nə qədər diqqətlə seçilməlidir. Amma nə qədər də kobudcasına işlədirik onları.”

* Kitabı oxuyan adam günlərlə bu sözü düşündü. “Bir sözlə nə olar ki?” deyənləri, “Bir dəfə ilə heç nə olmaz” deyənləri düşündü.

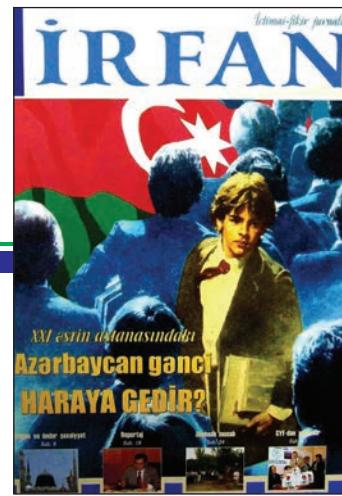
* Özü ilə gəzdirdiyi gündəliyinə hər kəsin bildiyi bəsit bir gerçəyi yazdı: “Bir damla su kasanı doldurmaz, amma daşmasına səbəb olar!”

* O gecə oxuduğu bir kitab ona köhnəlməyən hikmətdən xəbər verdi.

* “Qəlbərin azuqəsi” idi kitabın adı. Yazar “gözəl əxlaq”la bağlı bir xatirəni nəql edirdi.

* Əxlaqi gözəl birisindən gözəl əxlaqın nə olduğunu soruşduqda Zilzal surəsinin son iki ayəsinə işaret etmişdi. “İnsan işlədiyi zərrə qədər xeyirdən və şərdən hesaba çəkiləcəyini bilsə, ağızından çıxana da diqqət edər, əli ilə işlədiyinə də.” –deyirdi o gözəl insan.

* Adı bir söz olaraq deyilən, olsa-olsa, zərrə qədər pişlik daşıdığı düşünülən bir söz necə də məhv etmişdi bir insanın dünyasını.

İRFANDAN

Böyük şairlərdən biri şeirin yeganə məqsədinin mütləq həqiqəti tapmaq olduğunu ifadə edir. Əslində insanın da dünyadakı məqsədi eynilə şeir kimi o mütləq həqiqəti tapmaq olmalıdır. O mütləq həqiqətsə uca Allahdır. Bütün yollar ona çıxarmalı və bütün səbəblər ona doğru olmalıdır. İnsan mərkəzli olan hər hadisədə iki istiqamət vardır: fiziki və metafizik. Digər bir ifadə ilə mücərrəd və konkret. Yaxud maddə və məna. Maddəyə dəyər verən ondakı mənadır. Məna olmadan, ruh olmadan hadisənin metafizik ölçüsü olmadan hər zaman nə isə əskik qalacaq. İnsan ətdən və sümükdən yaradılmış, sonra da ona məna verəcək olan ruh verilmişdir. İnsanın həyatda qalma, ya da yaşama məqsədini onu var edən ən gözəl şəkildə açıqlamışdır. Onu yaradanın qoyduğu meyarları insan diqqətə aldığı zaman mütləq həqiqətə çatdığı kimi, axtardığı xoşbəxtliyi də tapacaq.

İnsanın psixologiyası davamlı bir idarə mexanizmi tərəfindən təftiş edilməyə möhtacdır. Çünkü insan yaradılan varlıqların ən şərəflisi olaraq var edildiyi üçün, başıboş buraxılmamış və təsadüfi bir həyat içərisinə atılmamışdır. Hər zaman bir nizam üzrə yaşaması zəruri olan insan, ruhuna zərər verəcək hər cür rəftar və davranışından uzaq durmalı və həmişə orta yol üzrə olmalıdır.

Möhtərəm oxucular!

“İrfan”la çıxdığımız yürüşümüzün bu sayında, müasir dünyanın içindən çıxılmaz bir problemi olan mənəvi böhran mövzusuna toxunduq. Gündəlik həyatımızda hamımızın yaşadığı mənəvi böhranların nə cür sıxıcı və qorxuducu olduğunu az-çox hamımız bilirik. Bir yoldaşsız qalmaq, bir dostumuzu itirmək, yaxud peşman olacağımız bir səhvi etmək bizim ruhumuzu nə qədər incitdiyini az-çox təxmin edə bilərik. Bir də bu təlatümləri yaşayarkən, içimizdəki yaxşı insanın bilə-bilə yox edilməsinə göz yumacaq qədər laqeydiliyimiz bizim əsl məhv olmamız deməkdir. Dünyada hansı mövqedə olarsaq, hansı maddi gücdə olarsaq, ürəyimizin əqrəbi davamlı olaraq mütləq həqiqəti axtarış içində olmalı və həqiqi xoşbəxtliyin mənəvi inkişafda olduğu şüurunda olmalıdır.

Jurnalımızın bu sayında **Salih Zeki MERİÇ** öz yazısı ilə sizin üçün insanlığın iki tablosunu çəkdi. **Nurlan MƏMMƏDZADƏ** insanlığın acı dramını payaşdı oxucularla. **Dr. İbrahim BAZ** içində düşdürümüz mənəvi böhranlardan çıxış yolunun Rəbbimizə yönəlməklə mümkünlüyündən bəhs etdi. **Elşən RZAYEV** hər zaman

mənəvi insana olan ehtiyacımızı qələmə aldı. **Lokman HELVACI** mənəvi aclığımızdan və çarələrindən yazdı. Möhtərəm **Osman Nuri TOPBAŞ** Bəy, Haqq dostlarının əxlaq iqlimindən qardaşlıq əsintilərini daşıdı gənəmüzə. **Prof. Dr. Yaşar KANDEMİR** yalan dünyada gerçek dostluqların hansı əsaslar üzərində qurulacağını paylaşıdı sizlərlə. **Adem ŞAHİN** yenə həyat fəlsəfəsindən yola çıxaraq gözəl bir məqalə ilə görüşünüzə gəldi. **Prof. Dr. Şahin XƏLİLLİ** Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyəti, dünya şöhrətli şairi Nizaminin Peyğəmbər sevgisini

qələmə aldı. Bu sayımızda **Dr. Mehman İSMAYILOVUN**, **Dr. Əhməd NİYAZOVUN**, **İbrahim EROLUN**, **Aqil ƏLİYEVİN**, **Rüfət ŞİRİNOVUN**, **Hacı Arif CEYLANIN** bir-birindən gözəl yazılarını oxuyub bəyənəcəyinizi ümid edirik.

Əziz oxucular!

Hər birinizi redaksiya heyəti adından Ramazan bayramı münasibətilə təbrik edir və sizi İrfan jurnalı ilə başbaşa qoyuruq!

İRFAN
Oktyabr/2008/No:23
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reestr No: 1763

Direktor:
Salih Zeki MERİÇ

Təsisçi və redaktor:
Dr. Abbas QURBANOV

Məsul katib:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Redaksiya heyəti:
Akademik Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Nurlan MƏMMƏDZADƏ
Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 070 351 35 54 Kompyuter dizaynı:
İrfan Qrafik
Copyright 2008 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93
İllik abuna qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 35 USD
www.irfandergisi.com
E-mail:
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com
Jurnalın materiallarından istifadə edərən istinad zoruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Abunə təmsilçiləri: *Bakı-Niyazi Yusifov-070 351 35 54 *Ağdaş -Şahin Rəhimov- 050 388 70 68 *Əliabad -Kamran Məmmədov-050 380 69 22 *Şəki-Vüqar Məmmədov-055 623 72 32 5 *Zaqatala - Mayis Abbasov-050 433 71 13 *İsmayılli-Vasif Teymurov -050 465 36 01 *Quba- İlkin Qayıbov-050 363 81 45 *Qəbələ-Saleh Şirinov - 050 382 78 23 9 *Şamaxı-Akif Hüseynli-050 620 59 28 *Göyçay -Müşfiq Əsgərov- 050 349 01 57 *Mingəçevir -Müşfiq Nəcəfov -050 329 66 0112 *Şirvan -Vüqar Nağdaliyev 070 722 82 02 *Xaçmaz-Elvin İdayetov-050 584 90 95 *Saath-İsmayıll Cəlalov-050 329 08 05 *Kürdəmir - Aqil Əliyev -050 718 35 41

İÇİNDƏKİLƏR

İNSAN İNSAN OLUR.....	8
Elşən RZAYEV	
YA RƏBB, AĞLIMI BAŞIMDAN ALMA!.....	12
Dr. İbrahim BAZ	
QAYTAR ANA BORCUNU!.....	15
Əli KƏRİM	
SƏLİM BİR QƏLBƏ SAHİB OLMAQ.....	20
Aqıl ƏLİYEV	
MƏNƏVİ ACLIQ.....	22
Lokman HELVACI	
ÜMİD.....	25
Səməd VAHABOV	
DOST SEÇMƏK.....	26
Prof. Dr. Yaşar KANDEMİR	
SULTANI NECƏ YOLA SALDIQ.....	34
Hacı Arif CEYLAN	
HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ.....	36
Sedat DEMİR	
MÖVLANANIN GƏL DEYİŞİ.....	38
Muhammed Aşır KARABACAK	
İKİ BAYRAM ARASINDA NİKAH.....	41
Dr. Əhməd NİYAZOV	
OF ÇAYI.....	42
Adem ŞAHİN	
QƏLBİN GECƏ YÜRÜYÜŞÜ.....	44
İbrahim EROL	
UŞAQ YALAN DANIŞMAĞI NECƏ ÖYRƏNİR?.....	46
Dr. Abbas QURBANOV	
NİZAMİNİN PEYĞƏMBƏR SEVGİSİNDƏN GÖRÜNTÜLƏR.....	48
Prof. Dr. Şahin XƏLİLLİ	
İBRƏT İSTƏYƏN VARMI?.....	50
Kamran MƏMMƏDOV	
SONUMUZU UNUTMAYAQ.....	52
İnarə BABAYEVA	
TEXNO ALƏM.....	54
Ceyhun HƏŞİMOV	
SİZİN MƏKTUBALARINIZ.....	56

İÇİNDƏKİLƏR

HANSI TABLODA
OLMAQ İSTƏRDİNİZ?

Salih Zeki MERİÇ

6

İNSANLIĞIN ACI DRAMI

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

22

Haqq dostlarının örnek əxlaqından

QARDAŞLIQ

Osman Nuri TOPBAŞ

28

İKİ İNSAN

Dr. Mehman İSMAYILOV

18

GÜZGÜDƏKİ BİZ

Rüfət ŞİRİNÖV

16

HANSI TABLODA OLMAQ İSTƏRDİNİZ?

Yaşadığımız dünyadan iki tablo:

Birinci tablonu qısaca tanımağa çalışaq. Kürəsəl istiləşmə ilə qarşı-qarşıya olan bir dünya. Hər tərəfdə fəlakət ssenariləri zilə qalxmış. Bir tərəfdən zəlzələlər, qasırğalar, quraqlıq və bütün dünyada su problemi var. Neft öz yerini suya verir. Çünkü politoloqlar önmüzdəki yüz illərdə su müharibələrinin ola biləcəyinə diqqət çəkirlər.

Bir yanda böyük dövlətlərin nüvə silahı istehsal etmə həvəsi və güvənlilik təhdidinə qarşı inkişaf etdirdikləri nüvə başlıqlı silahlar. Kosmosda satılmağa başlayan ərazilər və böyük dövlətlərin güc göstərmələri arasında əzilən kiçik dövlətlər.

İnsan bütün bu hadisələrin qəhrəmanıdır. Amma ən çox iztirab çəkən də yenə odur. İnsan sanki öz sonunu özü hazırlayır.

Artıq heç bir meyvədə və tərəvəzdə əvvəlki dad qalmadı. *Hamısı hormonlu və hamisinin görüntüsü gözəl, amma dadiduzu yox.* Texnologiya son sürəti ilə irəliləyir.

Sabah nə kimi kəşflərin olacağınıindi-dən söyləmək çox çətindir. Çünkü istehsal ola biləcək ən müasir texnoloji məhsul istehsal olunmuşdur. İnsan ölümsüzlüyün yollarını axtarır. *Əxlaq böyük bir çöküntü içərisindədir: Həmcinslərin evlənməsindən tutmuş genetik kopyalama üsulu ilə oxşarını çoxaldanlar və ya özünü dondurub əlli il sonra təkrar dirilmək istəyənlər...*

İnsan surətində düzəldilən robotların duygu əskikliyi və özünü məhv edən bir anlayış. Sonu olmayan zövq düşkünlüyü. Bu tablonun baş memarı insan.

Bir sual: insan xoşbəxtirmi?
Cavab: xeyr. Elə

isə nə üçün?
Bu tablodakı insan daima
ə n d i ş ə l i ,

stresli və çilgin. Sabahından ümidsiz. Və doyumsuz. Başda dünyanın ekoloji nizamı olmaq üzrə pozulan bir çox nizamın səbəbkəri yenə də insan...

İkinci tablo:

Dünyadaki bütün insanlar sabahından əmindirlər və müharibə qayğıından uzaqdır. Digər tablodakı əndişə, stres öz yerini sükünetə vermiş, bütün insanlar yekdilliklə sülh naminə əllərindən gələni edirlər.

İnsanların ehtirasları minimuma enmiş, acgöz deyillər. Maddi ehtiraslardan daha çox mənəvi təkamülə əhəmiyyət verirlər. Əxlaqi dəyərlər ön planda. Fərdlər etdikləri günahları paylaşmırlar. Əksinə, pislikləri gizləyirlər və ictimai asayışı pozacaq hər cür pis hərəkətdən uzaq dururlar.

Bu tabloda ən pis şey qəlb qırmaqdır. Bir insanın qəlbini qazanmaq isə ən gözəl davranış olaraq qəbul edilir. Ölümə və qədərə tam mənasıyla təslimiyyət var. Bəla və müsibət göldikdə insanlar öz xətalarından dolayı başlarına gəldiyinə inanırlar. Başqalarının haqqına öz haqlarından daha çox diqqət edirlər.

Bu tabloda bəzi fəvqəlbəşər dəyərlər var. Pul heç bir zaman ön planda deyil. İnsanın mənliyi və etibarı, şəxsiyyəti, qüruru çox mühüm və ön plandadır. Kimlik, məqam-mövqe və status heç bir zaman insan olma vəsfindən yuxarıda deyil.

Bu tabloda böyüklərə saygı var. Kiçiklərə sevgi və mərhəmət var. Canlı və ya cansız, hər şeyə bir qiymət verilir. Haqsızlığa dözüm yoxdur, haqlılar daim dəstəklənir.

Nə kürəsəl istiləşmənin verdiyi qayğı, nə də sabahki günün qorxusu var. Bir mənada hər kəs ani qurtarma və günü ən gözəl də-

yərləndirmək dərdində. Doğru olan da bu deyimli? Texnologiya bu tabloda da var. Ancaq insanlar mənliklərinə zərər verəcək tərzdə, marka xəstəliyinə düşmədən dünyalıq hər cür imkani dəyərləndirir və bundan mənəvi xoşbəxtlikləri üçün istifadə edirlər.

Budur iki tablo. **Əcəba, biz hansında yerimizi almaq istərdik.** Bir keşməkeşin içində insanlığımızı unudaraq bəşərilikdən sırrıla bilməyən duyğuların əsiri kimi yaşamaqmı istərdik, yoxsa yeganə məqsədi ülvı qazanclar olan, bu həyatı və həyatın içində olan hər cür gözəlliyi yeganə xoşbəxtlik üçün bir vasitə olaraq görən insan olmayı seçərdik? **Qərarı siz verin...**

İNSAN, İNSAN OLUR...

*Həqiqi mənəviyyatı milyonlara, milyardlara da almaq
mümkün deyildir.*

*Amma milyonları, milyardları olan adamlar cəmiyyətdə
mənəviyyatsız heç bir şeydirlər.*

HEYDƏR ƏLİYEV

Wca Allahın “əhsəni-təqvim” olaraq yaratdığı insan şənki kainatın özəyidir. Çünkü Allahın bütün sifətlərindən az və ya çox hissə almış tək varlıq insandır. Elə buna görə də insan varlıqların ən şərəflisi olaraq vəsf edilmişdir.

Ancaq insanda onu ucaldan ülvi sifətlər olduğu kimi, eyni zamanda onu ən aşağı səviyyəyə qədər alçaldan mənfiliklər də mövcuddur. Yəni insan həyatı bir-birinə zidd iki qütb arasında əbədi bir mübarizə səhnəsidir. Bu həqiqət kainatdakı bənzər ziddiyətlərin insan adlı “kiçik kainat”dakı bir təzahürüdür. İnsanı insan edən əsl xisət isə, onun bu mübarizədən yaradılışındakı cövhəri qoruyaraq çıxa bilməsidir. Bunu bacaranların isə bir adı var: -Mənəviyyat insanı.

Bilinən bir həqiqətdir ki, insan təktərəfli bir varlıq deyildir. O, bədəndən ibarət olduğu kimi, ruha da sahibdir. İnsanın bədəni torpaqdan hasil olan qidalara bəsləndiyinə görə onun bədəninin əsl torpaqdır. Ruh isə mənəvi bir varlıqdır və Allahdandır.

Mənəviyyat insanı Uca Yaradanın eşq və məhəbbətinin təzahürləri ilə nəfsani arzularından sıyrılaraq saflaşmışdır. Beləliklə nurani bir mərkəz halına gəldiyi üçün digər insanlar da qeyri-ixtiyari olaraq onu sevərlər. Elə bunun nəticəsidir ki, insanlığın fəzilət tarixinin mərkəzində hər zaman mənəviyyat insanının siması görünür.

İnsan torpaqdan yaradıldığı üçün torpağın xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Necə ki, torpaq zaman-zaman quruyur, istidən qovrular, suya həsrət qalır, bəzən qışın cəfasına qatlanır. Vaxt olur bahar yağmurlarıyla yenidən dirilir, canlanır. Eləcə də insan həyat ehtiraslarının girdabında səhradakı qum firtinaları kimi sovrular. Ancaq ülvi hissərinin təsiri ilə insan mənəviyyat qazanır. Torpağın bahar yağmurundan həyat tapdığı kimi, könlünü ülvi duyğularla bəzəyənlər də paklaşaraq məxluqata xidmət edəcək mənəviyyat insanı olur. Necə ki, yer üzündəki çirkli sular səmaya qalxdıqdan sonra saf olaraq yeniden geri qaydırısa, insan ruhu da səmaya yüksəldikdə saflaşır, paklaşır. İnsanı səmaya yüksəldən, ülviləşdirən isə onun ruhudur. Çünkü insanların torpaqdan olan bədəni torpaqdan qidalandığı kimi, ruhu da səmadan qidalanır. Beləcə, ona gələn nemətləri bir bahar bərəkətinin gözəlliyi və bolluğu ilə münbət torpaqlar kimi ətrafına saçar.

Ruhunu Allaha bağlayaraq kamilləşən mənəviyyat insanının sözləri hikmət, əmələri salehdir.

Mənəviyyat insanı Uca Yaradanın eşq və məhəbbətinin təzahürləri ilə nəfsani arzularından sıyrılaraq saflaşmışdır. Beləliklə nurani bir mərkəz halına gəldiyi üçün digər insanlar da qeyri-ixtiyari olaraq onu sevərlər. Elə bunun nəticəsidir ki, insanlığın fəzilət tarixinin mərkəzində hər zaman mənəviyyat insanının siması görünür.

Mənəviyyatımızın mənbəyi bütün aləmləri, o cümlədən şüurlu varlıq olan bizi ləri yaradan Allahın göndərdiyi Quranı-Kərim və Onun son elçisi, şanlı Peyğəmbərimizin həyat tərzidir.

İnsan torpaqdan yaradıldığı üçün torpağın xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Necə ki, torpaq zaman-zaman quruyur, istidən qovrular, suya həsrət qalır, bəzən qışın cəfasına qatlanır. Vaxt olur bahar yağmurlarıyla yenidən dirilir, canlanır. Eləcə də insan həyat ehtiraslarının girdabında səhradakı qum firtinaları kimi sovrular.

Tarix boyu insanların həyatda yaşamaq üçün seçə biləcəkləri üç yol olmuşdur:

1. İnsanlar heç kəsi dinləməyəcək, hərə öz ağlının kəsdiyi, kefinin istədiyi kimi yaşayacaqdır;

2. İnsanlar daha ağıllı hesab etdikləri başqa insanların ağlından istifadə edəcək, onların dedikləri, öyrətdikləri kimi yaşayacaqlar;

3. İnsanlar mükəmməl bir varlıq olaraq Allah tərəfindən yaradıldıqlarını dərk edib Onun əmrlərinə uyaraq yaşayacaqlar.

Bu yolların sonuncusunu seçənlər hər zaman yaradılış məqsədlərinə uyğun həyat yaşayaraq insanlıq şərəf və ləyaqətinin qoruyub saxlamışlar. Bu, insanın ruhuna qida verən və mənəviyyatı formalaşdırın ən ülvi yoldur.

Çox insan var bu yalan dünyada. Yalan, ruhlarını ələ keçirmiş...

Çox insan var bu alçaq dünyada. Alçaqlıq, hayatlarını ələ keçirmiş...

Çox insan var bu riyakar dünyada. Riyakarlıq, düşüncələrini ələ keçirmiş...

Çox insan var bu utanmaz dünyada. Utanmazlıq, üzlərini ələ keçirmiş...

Çox insan var bu zalim dünyada. Zalimlik, ürəklərini ələ keçirmiş və zülm ürəklərini daşa çevirmiş.

Və bir də mənəviyyat insanları var ki, bütün bunlara meydan oxuyan...

Yalani ruhundan,
Alçaqlığı həyatından,
Riyakarlığı düşüncələrindən,
Utanmazlığı üzündən
Və zülmü qəlbindən söküb atmış...

İNSANLIĞIN ACI DRAMI

Kəcdiyimiz aylarda bütün dünya ardarda gələn xəbərlərlə bir-birinə dəydi. Demək olar ki, dünyanın hər yerində gedən ümumi baha-laşma, maliyyə krizləri, inflyasiyalar hamını şoka saldı. Sözünü etdiyimiz bu tənəzzülün ən kulminasiya nöqtəsi isə keçən günlərdə yaşanan qorxunc Amerika gerçəkləri oldu. Bütün dünyada güclü iqtisadiyyatı ilə öndə gedən Amerika adlı nəhəng də bu krizlərdən öz nəsibini almdi. Hətta ən ağır zərbənin bəlkə də Amerika iqtisadiyyatına dəydiyini deyə bilərik. Nə edək, "Azdan az, çoxdan çox gedər" demiş böyüklər. Sentyabr ayında bir-birinin ar-�inca müflis olan, borcları üzündən bağlanmaq məcburiyyətində qalan böyük şir-kətlər demək olar ki, bütün dünya iqtisadiyyatçılarını şoka saldı. Üstəlik bunlar arasında 158 illik tarixi olan, iyirmi beş min işçiyə malik, milyardlarla dollara hökm edən və 2008-ci ilin "Ən yaxşı idarə olunan 50 şirkəti"ndən biri seçilən "Lehman Brothers" kimi böyük şirkətlərin olması heç də sabaha ümid vermirdi. Ən böyük siğorta şirkəti AIG (American International

Group) şirkətini və bu kimi bir çox sanballı firmaları da eyni aqibətin gözlədiyi xəbəri lüks həyata düşkün olan əsrin insanının yu-xusunu qaçırdı. Bütün dünya eyni sualı ve-rir: sabah nə olacaq?

Halbuki çox güvənmişdik maddəyə. Kapital sevgisinin ön planda tutulub, mənəvi duyğuların gözardı edildiyi dünyada heç bir zaman sözün əsl mənasında xoşbəxtlikdən danışla bilməz. Çünkü maddə (kapital) fanidir, keçicidir. Baqi olan isə mənəviyyatdır, ruhdur. Və sözünü etdiyimiz xoş-bəxtliyin də əslində maddiyyatla bir o qə-dər əlaqəsi yoxdur. İnsanın xoşbəxt olması onun yaşadığı zaman və məkan şərtlərin-dən asılı deyilmiş. Maddi rifahın olmadığı yerdə yaşamaq mümkünür. Mənanın ol-madığı an isə tənəzzül başlar. Modern in-sanımız yaşadığı qorxunc gerçəklərlə bu həqiqəti bir daha dərk etdi.

Ümumi mənada götürsək, hər bir cə-miyyət mənəvi böhran dediyimiz sarsıntıni iki dəfə yaşayır. İlk böhran maddə ehtirasının yeni püskürməyə başladığı andan eti-barən ayaq açar. İnsan bu böhranın fərqi-nə olmaz. Bir növ iltihablı yaranı qasımağa

İnsan oğlunun düşməni öncə Allahın yaratdıqlarını dəyişməyi piçildadı qulağımıza və ilk növbədə puç xülyalara dalaraq özümü dəyişməyə başladıq. Daxilimizi, mənəvi dünyamızı dəyişdik, bəzi insani dəyərlərdən vaz keçdik. Mənanı maddənin ayağına verdiyimiz andan etibarən Allahın verdiyi nemətlər yetməməyə başladı bizə. Heyvanların qulağını kəsməklə məxluqat üzərində dəyişikliyə başlamamız sonda onların genetik şifrələri ilə oynayıb fərqli varlıqların meydana gəlməsinə zəmin yaratdı.

bənzər. Öncə xoş gələr insana. İkinci böhransa bütün zövqlərin dadıldığı və insanın daxilində olan boşluğu maddənin doldurmadığı gerçəyi ilə qarşılaşınca başlar. GÜVƏNİLƏN dağlara qarların yağması – maddi böhranın yaşanması, bir mənada mənəviyyatdan yoxsul olan cəmiyyətin sonu olur. İnsanlığın dəyişməz dramıdır bu. Düşünün ki, Qədim Yunanıstanda zövqünə düşkün zənginlər yeyib-içməkdən həzz almaq üçün xüsusi dərmanlar qəbul edər, yediklərini qaytarar və bir daha masa arxasına oturardılar. Varlıq qayəsindən uzaqlaşan, dünyaya nə üçün gəldiyini unudan, maddənin əsirinə çevrilən insanlığın qorxunc mənzərəsi...

Şeytan ilahi dərgahdan qovularkən “gūnahə gedən bütün yolları bəzəyərək qularına xoş göstərəcəyəm” deyə verdiyi və dinə sadıq çıxdı. Bu gün kütləvi informasiya vasitələrindən, internet xidmətindən istifadə edərək insanlara alternativ cənnət təqdim edən şeytanın əsiri olmayan neçə insan qaldı görəsən? Yoxsa Hz. Peyğəmbərin “Dəccalın cənnətinə girən, Allahın cəhənnəminə daxil olacaq” (Müslim, Fiten, 109) hədisi-şerifinin həqiqəti bu idimi? Nisa surəsini oxuyuram və qarşıma “Onları hökmən (doğru yoldan) sapdıracaq, (puç) xülyalara salacaq, heyvanlarının qulaqlarını kəsməyi və Allahın yaratdıqlarını dəyişdirməyi əmr edəcəyəm!” (ən-Nisa, 119) ayəsi çıxır. İnsan oğlunun düşməni öncə Allahın yaratdıqlarını dəyiş-

məyi piçildadı qulağımıza və ilk növbədə puç xülyalara dalaraq özümü dəyişməyə başladıq. Daxilimizi, mənəvi dünyamızı dəyişdik, bəzi insani dəyərlərdən vaz keçdik. Mənanı maddənin ayağına verdiyimiz andan etibarən Allahın verdiyi nemətlər yetməməyə başladı bizə. Heyvanların qulağını kəsməklə məxluqat üzərində dəyişikliyə başlamamız sonda onların genetik şifrələri ilə oynayıb fərqli varlıqların meydana gəlməsinə zəmin yaratdı. Süni şəkildə göz oxşayan, hamısı eyni boyda olan meyvə-tərəvəzlər yetişdiridik. Daha nələr, nələr etdik. Və bir daha özümüzü dəyişməyə başladıq. Əvvəlkindən fərqli olaraq bu səfər zahiri görünüşümüzü dəyişmək fikrinə düşdü. Sırf zövq naminə plastik əməliyyatlar keçirdik, bədənimizin müəyyən yerlərinə silikonlar yerləşdiridik. Eynilə dəyişdiyimiz qidalar kimi zahiri görünüşümüz gözəl olsa da bütün insani duygulardan məhrum olduq. Dadımız-duzumuz qalmadı. Hələ ağızını burnunu kəsib, simasında iyrənc dəyişikliklər edərək özünü şeytana bənzədənləri və şeytanın qulu adlananları demirəm...

İçinə düşdürümüz böhranın fərqiñə çox gec vardıq. Əcəba, “Ey Rəbbimiz, biz özümüzə zülm etdik...” deyib tövbə edəcəyik, yoxsa təkəbbürə qapılaraq “bizi azdırmanın əvəzində...” deyib yenə şeytana uyacağıq?..

Ya Rəbb, ağlımı başımdan alma!

İcad edilən makinalar və texnoloji rifah, kosmosa yolçuluq, minlərlə kilometrlik məsafələrin evdən müşahidə olunması, uzaqların üç-beş düymə ilə yaxınlaşması insanı xoşbəxt etmədiyi kimi istək və ehtiyaclarını daha da artırdı. Nəhayət tükənməyən istəklər və əldə edilməyən xəyalı ehtiyaclar insanın ehtirasını körükəndi. Ağlını başından aldı.

Insanlıq ixtiyarlaştı. Və hər ixtiyar kimi saysız təcrübə sahibi oldu. Bunların içərisində yüzillər və nəsillər boyu sevinclə danışılan misalları olduğunu qədər, heç xatırlanmaq istənməyənləri də var. Görünən o ki, pozitivizmin hegemonluğu ələ alması ilə insanın yalnız görününen qismi insan sanıldığı və robotlaşlığı, vicdanın sinələrə həbs olunduğu, əxlaqın yalnız fəlsəfəsinin edildiyi, insan insanların qurdudur düşüncəsinin hakim olduğu, dinin uyuşdurucu sayıldığı və bütün bunların nəticəsində dünya çapında müharibələrin və ümumi qətlamların yaşandığı, insan əlinin dəyidiyi hər yeri viran qoyduğu Qərb mədəniyyəti qədər vəhşi və acı bir təcrübə yaşanmadı.

Bu mərhələ içərisində fərdin hürriyyəti

adına cəmiyyətin hürriyyətini məhdudlaşdırın kapitalizm: cəmiyyətin mənəfəti üçün fərdin hürriyyət və şəxsiyyətini nəzərə almayan kommunizm insan qürurunda olmazın yaralar açdı. Ruhlar zədələndi. Hədəfə gedən yolda hər üsul məşru sayıldı. Dəyərlər öz mənasını itirdi.

İcad edilən makinalar və texnoloji rifah, kosmosa yolçuluq, minlərlə kilometrlik məsafələrin evdən müşahidə olunması, uzaqların üç-beş düymə ilə yaxınlaşması insanı xoşbəxt etmədiyi kimi istək və ehtiyaclarını daha da artırdı. Nəhayət tükənməyən istəklər və əldə edilməyən xəyalı ehtiyaclar insanın ehtirasını körükəndi. Ağlını başından aldı. Məqsədə çatmaq üçün çox çalışdı. Nəticədə, əldə etdiklərinin ona hüzur vermək bir yana, hüzursuzluğunu artırlığını

gördü. Bələdçisi olan ağlından soruşdu. Ağıl isə nəzarətdən çıxmışdı. Avazının çıxdığı qədər bağırmağa başladı: Ya Rəbb, aqlımı başımdan alma!

Alman psixoloq Erich Fromm "Keçmişin təhlükələrindən biri əsir olmaqdı, gələcəyin təhlükələrindən biri də robot olmaqdır" deyərək bəşəriyyətin bu gününün və sabahının tablosunu çəkir bizə.

Son olaraq gəlinən nöqtədə qəlbin nəzarətindən çıxan ağlın inanma və səadət bəxş etmə qabiliyyətindən çox təslimiyyətə məcbur olduğu, inanc və səadətin qapısına aparan bir vasitə olduğu anlaşıldı. Lakin çox vaxt itirildi. Demə, dünyanın dörd bir yanında milyonlarla insanın yaşadığı psixoloji xəstəliklər və krizlər yaşadığımız əsrin ən böyük və yayğın xəstəliyi halına gəlmış. Artıq bu böhrandan qurtuluş üçün fərdlərin üsyanına təxribatçı və terrorçu səslər qatılımaqdadır. Çünkü laqeyd yanaşilan, dəyərlərdən məhrum yetiş(diril)ən nəsillərin mənzərəsi qorxunc həddə çatdı. Ata-anasını öldürən, məktəbi silahla gullə-boran edib dəhşət saçan, səadəti eroində arayan, heyvani şəhvətin köləsinə çevrilən, öldükdən sonrakı aləmi qəbul etmədiyi üçün ədaləti aldadan, mənəvi dəyərlərdən bixəbər və hətta onu məsxərəyə qoyan gənclərin sayı gündən-günə artmaqdadır.

Avropada evlənən hər yüz ailədən qırxi boşanır. Amerikada ən çox işləyən insanlar siyahısının birinci yerlərini psixoloqlar və ailə məsləhətçiləri tutur. İctimai qarışılıqlar və ruhi çöküntülər əsrindəyik.

Dərdim mənə dərman imiş

İnsanlığın yaşadığı böranların və mənəvi krizlərin təməlində onun özündən uzaqlaşması və inanc əskikliyi yatır. Mənəvi böhranlar dəyərlərini dəyərsiz görən və özünə yadlaşan insanlığın xəstəliyidir. Kim olduğunu, nəyə aid olduğunu bilməyən, özünü tanımayan insan daimi bir kimlik böhranı yaşıyır. Bu gün sözünü etdiyimiz məsələ fərdilikdən çıxaraq ictimai böhrana çevrilməyə başlamışdır. Müasir təlim-tərbiyə sisteminin özünə güvən şüuru formalaşdırma cəhdii ilə eeqoizmi (nəfsi) şisirən və insanı olduğundan güclü və böyük gör-

Çünkü laqeyd yanaşilan dəyərlərdən məhrum yetiş(diril)ən nəsillərin mənzərəsi qorxunc həddə çatdı. Ata-anasını öldürən, məktəbi silahla gullə-boran edib dəhşət saçan, səadəti eroində arayan, heyvani şəhvətin köləsinə çevrilən, öldükdən sonrakı aləmi qəbul etmədiyi üçün ədaləti aldadan, mənəvi dəyərlərdən bixəbər və hətta onu məsxərəyə qoyan gənclərin sayı gündən-günə artmaqdadır.

məsinə səbəb olan yanaşımı bir acizlik qarşısında bütünlükə çöküşə və təmiri mümkün olmayan ruhi sarsıntıların içərinə atmaqdadır. Halbuki acizliyini bilmək kamalın ifadəsidir. Alnı səcdəyə dəyməyən insan öz həddini hardan bilsin?

Bəzən dərmana açılan qapı dərddən keçər.

İstiqlal və İslam

Almaniyanın ən mühüm psixiatrlarından biri minlərlə xəstəsini müalicə etməyə çalışarkən özünün uçurumun kənarında olduğunu fərq etdikdə bütün bildiklərini sınaqdan keçirir, lakin dərdinə çarə olmur. İntihara təşəbbüs edir. Son çarə olaraq birinin tövsiyəsi ilə İstanbula, bir “əxlaq adəmi”nin yanına yollanır. Orada qırx günlük “xəlvət” adlanan proqrama iştirak edir. Yaşadıqlarını “Xəlvətdə qırx gün” adıyla kitablaşdırın alman mütəxəssis müsəlman olur və Mihriban Özsel adını alır.

Başqa bir qərb adamı mənəvi sarsıntılar keçirdiyi əsnada “yaşlandıqlarında atan-ananiza uf belə deməyin...” (əl-İsra, 23) ayəsini oxuyaraq axtardığı və ruhundakı əsik nöqtənin nə olduğunu fərqliyə vararaq müsəlman olur.

İnsanın şəxs olmaqdan çıxarılib əşya səviyyəsinə endirildiyi dünyada elm və texnolojiyanın ancaq bəşəriyyəti ictimai və fərdi depressiyadan və böhrandan qurtarmaga vasitənin bir böhran olduğunu anlayanların sayı sürətlə artmaqdadır. Bu, fitrətə qayıdış arayışıdır.

Bu arayış yolcularının vardıqları nöqtə isə belədir: “özündən xəbərsiz” insan əlinin

dəydiyi yer xarab olmaqdadır. Fitrətə zidd olan hər şey insan üçün böhran vəsiləsidir. Səadət və hüzura qovuşmaq üçün Allahın hüzurunda olduğunun şüuruna varmaq gərəkdir. İnanmaq gərəkdir. Çünkü iman itaət və bağlılıqdır. Fani və aciz varlığın son-suz və müşküldən uzaq olanla rabitəsidir.

Səadət hardadır?

Ustad Necip Fazılın “Pencəyimizin astarında itirdiyimiz” dediyi, insanlığın aradığı mənəvi səadətin resepti islamdır. İslamın irfan və hikmətindədir. İnancıları imanla qovuşdurmaq, inancı olanların isə imanlarını hiss etmələri və yaşamları, yəni “ehsan”a çatmaları gərəkdir. Bu mənada “Model şəxsiyyət” yoxluğu və ya yanlışlığı həyatın mənasını və istiqamətini müəyyənləşdirmək mövzusunda insanı daimi bir arayışın girdabına sürükləməkdə və bunun nəticəsində “tələskən” insan, axtardığı mənəvi həzər və həqiqətdən məhrumiyyətin acizliyi içərisində ruh düşkünüyü yaşayaraq gündən-günə böhran dənizində ümidi-z və məqsədsiz çırpınmaqdadır. Bunun üçün

İslamın irfan və hikmətinin insanlığa tənqidılması və anladılması,

Əxlaqı öyrədəcək kitabların oxunması,

Məktəblərdə din dərslərinin təhsili,

Əxlaq adamı olan alimlərin həyatlarının oxunması və yaşayanların həyatlarından maksimum dərəcədə istifadə edilməsi böyük əhəmiyyət daşımaqdadır.

QAYTAR ANA BORCUNU!

Bir gözəl, bir sevimli oğul böyüdü ana
O bəd uğursuz günü-ərinin öldüyünü
Bidirmədi heç ona
Kədəri dalğa-dalğa doldusa da ürəyə,
Lakin nə saç yolaraq verdi əsən küləyə,
Nə sıvən etdi ana,
Ürəyində ağlayıb, gülmək öyrətdi ona
Dözərək davanın da dərdinə belasına
Bir oğul böyüdü ki, gur çatmaqaş, gen sinə
Bir oğul böyüdü ki, oğul deyirəm sənə
Atlinı atdan salıb küle lərlə ötüşür.
Baxışından qızların ürəyinə od düşür.
Bir oğul böyüdü ki, oğul məktəb bitirdi,
Oğul instituta qızıl medalla girdi.
Ana fikirləşdi ki, "Gor neçə aya getdi?!"
Ana yuxularında tez-tez Bakıya getdi
Ana məktub yazdı ki: "Yanıltma gümanımı,
Pul nədir pul deyirsən, göndərərəm canımı"
Nə zaman ki, oğlunun getdiyi 4 il oldu
Məktubları kəsildi, gəlmədi tə'til oldu
Ananı fikir aldı, ananın əsdi dizi,
Ana müqəssir etdi tramvayı, dəniz'i
O yənə dözdü durdu
O yolmadı saçını
Səsledi qonşuları Əsmər, Cicek bacını
Yenə də azalmadı ürəkdən bala dərdi
Onlar oğul vermedi, onlar təselli verdi.
Məktub-məktub dalınca axdı, Rakıya axdı
Ana da məktubların dalınca baxdı, baxdı...
Məktublarsa Bakını dolandı, gəzdi,gəldi
Məktublar əzik-üzük, məktublar bezdi gəldi

Əli KƏRİM

Ana yenə də baxdı gah dolama yollara,
Gah da oğul boynuna həsrət qalan qollara.
Ana oğul böyüdü, gur çatmaqaş, gen sinə.
Ana oğul böyüdü, özgəyə qismət oldu.
Ana fikirləşdi ki, mən neyləmişəm sənə?
Bu nə oğulluq oldu, bu nə məhəbbət oldu?
Oğul böyüdümü o, büzmədədəq bir qız?
Oğul böyüdümü o, min işvəyə, min naza?
Ana bilsəydi əgər böyütməzdidi oğlunu.
Yox, bunu yandım dedim, yenə atmazdım onu.
Bir gözəl, bir sevimli oğul böyüdü ana
Ürəyində ağlayıb gülmək öyrətdi ona
Oğul! Nədir etdiyin bəs bu haq-say üçün?
Qaytar onun ömrünə neçə gecə, neçə gün!
Qaytar onun saçının qaralığını geri,
Qaytar o dilindəki şirin-şirin sözləri!
O sözü, o söhbəti, gülüşü anan verib
Ana dodaqlarından bala dodaqlarına
İndi ondan gen gəzən oğul ayaqlarına
Yerişi anan verib
Qaytarsan o sözləri, sözsüz bir lal olarsan
Qaytarsan o yerişi, yerindəcə qalarsan
Qaytarsan o gülüşü, hırıldamazsan daha
Qaytar, qaytar onları, qaytar qoyma sabaha
Sən ki, dərd verdin, oğul, sənə gülüş verənə
Oğul demərəm sənə!
Deyirəm ki, o boyu, buxunu qaytar geri!
Deyirəm ki, varını, yoxunu qaytar geri!
Qaytar onun borcunu,
Gülüşünü, adını, sözünü qaytar geri!
Qaytar onun borcunu,
O boyu sənin özünsən, özünü qaytar geri!!!

GÜZGÜDƏKİ BİZ

Müsəlman batını və zahiri ilə eyni olan şəxsdir. Əlbəttə, hər kəs yaxşılığı və ya islam qaydalarını başqalarına bildirməli və öyrətməlidir. Ancaq müsəlman bunları söylərkən ilk önce özü yerinə yetirməlidir. Etmədiyini və ya etməyəcəyini söyləmək müsəlmana yaraşan xislət deyildir.

Son zamanlar texnologiyanın və dönyanın sürətlə inkişaf etməsi, mənə görə həm sevindirici, həm də üzücü haldır. Çünkü istəməsək də, ani və sürətli olan inkişafın milli və mənəvi dəyərlərə sahib çıxma duyğularına mənfi təsir göstərdiyinə şahid oluruq. İnkişaf bu ali dəyərləri bəzən gözardı edir. Daha güclü

Müşahidə etdiyimiz sekulyarizm (dünyəviləşmə) də bu inkişafın mənfi təsirlərindən biridir. Əfsuslar olsun ki, islam dünyasında bu vəziyyət daha açıq şəkildə özünü göstərir. Hətta ətrafımıza baxarsaq bunu rahatlıqla görə bilərik. Bəlkə də ümumilikdə islam dünyasında, xüsusililikdə isə müsəlmanlar arasında bu xislətin diqqəti cəlb etməsi, is-

dövlət və millətin mədəniyyətlərinə rəğbət artır. Əlbəttə ki, heç kim inkişafdan nə geri qalmaq istər, nə də buna qarşı çıxa bilər. Həm elm həm də din bunu tələb etməktədir. Amma əsas olan və hər kəsin arzuladığı, milli və mənəvi dəyərlərimizə zərər verməyəcək inkişafdır.

lamin həm dünya həm də axırət tarazlığına önəm verdiyindən qaynaqlanır. Peyğəmbər (s.ə.s)-in “heç ölməyəcək kimi dünya üçün, sabah oləcək kimi axırət üçün çalışın.” (Suyuti, Camiu's-Səhih) düsturu da bunu açıq şəkildə göstərir. Ancaq bu gün əksər müsəlmanlar sadəcə dünyaya önəm verməkdə və

dünyada arzu və istəklərə nail olmaq üçün hər şeyi mübah görməkdədir. Odur ki, artıq bütün münasibətlər, dostluqlar, hətta bəzən ibadətlər də mən-fətlər üzərinə qurulur. Bu vəziyyət mənə Qurandakı “Siz insanlara yaxşı işlər görmələrini əmr etdiyiniz halda, özünüüz unudursunuz?” (əl-Bəqərə surəsi, 44) ayəsini xatırladır. Yəni biz baş-qalarına namazı, orucu, zəkatı, yaxşılıq etməyi, infaq etməyi, səmimi olmağı, kitab və sünənəyə görə hərəkət etməyi hər fürsəttə xatırladır və əmr edirik, amma özümüz bu söylədiklərimizin əksəriyyətinə nə əməl edirik, nə də əməl etmək üçün cəhd göstəririk.

Müsəlman batını və zahiri ilə eyni olan şəxsdir. Əlbəttə hər kəs yaxşılığı və ya islam qaydalarını başqalarına bildirməli və öyrətməlidir. Ancaq müsəlman bunları söylərkən ilk öncə özü yerinə yetirməlidir. Etmədiyini və ya etməyəcəyini söyləmək müsəlmənə yaraşan xisət deyildir. Əks təqdirdə Qurandakı “Ey iman gətirənlər! Etməyəcəyiniz bir şeyi niyə deyirsiniz. Etməyəcəyiniz bir şeyi demək Allah yanında böyük qəzəbə səbəb olar.” (əs-Səf, 2-3) ayələrini necə mənalandıracaq? Bu ayələr bizi səmi-miyətə dəvət edir. Məhz dində əsl olan da “səmimiyyət”dir.

Bu mənada Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in də biz qardaşlarına bəzi iradları var. Bir hədisində belə buyurur: “İnsanlara yaxşılığı öyrədib onunla əməl etməyən alim, insanları aydınlaşdırıb özünü yandıran şam kimidir.” (Təbərani, Mucəmul-

kəbir, II, 178) Bir başqa hədisdə də bu vəziyyətin acı nəticəsini belə dilə gətirir: “Meraca çıxarıldığım gecədə bir toplum gördüm. Ağızları atəşli qayçı ilə kəsilirdi. Bunlar kimlərdir? -dedim. Bunlar insanlara yaxşılığı əmr edib özlərini unudan dünya əhlindən ümmətinin xətbləridir, dedilər. Onlar kitabı (Quranı-sünənəni) oxuduqları halda heç düşünmürlərmi?” (Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, III, 180)

Söz nə qədər həyəcanlı, nə qədər cazibəli və ədəbi olursa-olsun inanan qəlbdən gəlməzsə təsirli olmaz. Bu cür sözlərin xitab olunan insanlar üzərində heç bir təsirində söz gedə bilməz. Bir şəxs əgər ağızından çıxan sözün canlı tərcüməcisi və danışdığını nümunəsi deyilsə, söylədiklərinin həqiqi təmsilcisi sayılmaz.

Elə isə gəlin gecikmədən yuxarıda qeyd olunan ayə və hədislərin bizdən tələb etdiklərini yerinə yetirək. Səmimi olaq. Zahirimiz, batnimiz bir olsun. Güzgüyə baxanda özümüzü görək. Hərəkətlərimiz daxili dünyamızın güzgüsüdür.

Allah bizi səmimi qullarından etsin. Söylədiyi ilə əməl edə bilən, əməl edə bilməyəcəyini söyləməyən bəndələrin-dən etsin.

Amin!

Söz nə qədər həyəcanlı, nə qədər cazibəli və ədəbi olursa-olsun inanan qəlbdən gəlməzsə təsirli olmaz. Bu cür sözlərin xitab olunan insanlar üzərində heç bir təsirində söz gedə bilməz. Bir şəxs əgər ağızından çıxan sözün canlı tərcüməcisi və danışdığını nümunəsi deyilsə, söylədiklərinin həqiqi təmsilcisi sayılmaz.

İKİ İNSAN

Bir insan ən gözəl
şəkildə yaradıldıqdan
sonra cismani və zehni
gücündən pis işlər
üçün istifadə edərsə o
zaman Allah təala da
onu bu pis yolda
müvəffəq edər. Buna
görə də o insan rəzil
vəziyyətə düşər və bu
rəzillik elə bir
səviyyədə olar ki, heç
bir məxluq rəzillik
baxımından bu
səviyyədə deyildir.

*A*llah təalanın hər şeyi ən gözəl şəkildə yaratdığı xüsusunda heç bir şübhə yoxdur. Onun yaratdığı varlıqların ən ucası insandır. Qurana nəzər saldıqda görürük ki, insan mözvusu müqəddəs kitabımızın ən əsas mövzularındandır. Quran insana fərqli aspektlərdən yanaşmışdır. Tin surəsinin 4 və 5-ci ayələrində də insan iki fərqli yönü ilə ələ alınmışdır:

Biz insanı ən gözəl biçimdə (əhsəni təqvim) yaratdıq! Sonra da onu qaytarıb rəzillərin rəzili edərik.

Bu ayələrdə və Quranın başqa ayələrində insanın ən gözəl şəkildə yaradılmasından bəhs olunmasının səbəbi, Allahın insana digər məxluqlardan daha çox əhəmiyyət verdiyini göstərməsidir. İnsanın fitrətinin göstərdiyi doğru yoldan sapmasına və fəsad çıxarmasına baxma-yaraq Uca Allahın ona önəm verməsi, insanların Allah qatında ayrı bir yerinin olduğunu və onun

bu varlıqlar aləmində xüsusi yerə sahib olduğuna dəlalət edir.

Müfəssir Elmalılı Hamdi Yazır yuxarıdakı ayədə keçən “əhsəni təqvim” ifadə-sindən insanın qamətinin düzüyü, surətinin gözəlliyi, gücü və s. kimi maddi gözəllikləri ilə ağlı, irfanı və əxlaqıyla ilahi gözəlliyyə ucalması kimi mənəvi gözəlliklərinin qəsd olunduğunu söyləyir. Allah insanı ruh və bədən qabiliyyətləri baxımından canlıların ən mükəmməli olaraq yaratmışdır. İnsan ya sərbəst iradəsi ilə bu qabiliyyətindən doğru şəkildə istifadə edərək “kamil insan” olacaq, ya da bu qabiliyyətindən doğru olmayan yolda istifadə edərək bütün varlıqların və canlıların ən aşağı mərtəbəsinə düşəcəkdir.

Yəni insan yaradılarkən belə kamil şəkildə yaradılmamışdır. Ancaq bu kamiliyyə, bu gözəlliyyə sahib ola bilmək qabiliyyətiylə yaradılmışdır. İslam müteffekkiri Məhəmməd Əsədin dediyi kimi, insan yaradılış qayəsinin gərəkdiriyi funksiyalara uyğun olan bütün müsbət maddi və zehni (daxili və xarici) sifətlərlə yaradılmışdır. Yaradıldığı andan etibarən gözəl yaradılsayıdı, o zaman o, hər hansı bir rəzil, alçaq bir davranış tərzinə sahib olmazdı.

Lakin, ayədə keçən bu ifadə bütün insanların bədən və zehin baxımından eyni “gözəl şəklə” sahib olduqları məna-

sına da gəlməz. Burada qəsd olunan məna hər bir insanın anadangəlmə vəsflərdən və yaşadığı mühitdən ən yaxşı şəkildə istifadə edə bilmə qabiliyyəti ilə yaradıldığıdır.

Bəzi müfəssirlər bu ayələrdə əsasən insanın ruhi xüsusiyyətlərinin qəsd olunduğunu söyləmişlər. Onlara görə insan fitrəti doğru yoldan uzaqlaşdıqda və fitrətə paralel olan iman yolundan çıxdıqda, rəzillərin ən rəzilinə çevrilən də, məhz insanın bu “ruhi xüsusiyyətlər”idir. Çünkü bilindiyi kimi, insanın maddi tərəfi, yəni bədəni tərəfi rəzil vəziyyətə düşməz.

Bir insan ən gözəl şəkildə yaradıldıqdan sonra cismani və zehni gücündən pis işlər üçün istifadə edərsə o zaman Allah təala da onu bu pis yolda müvəffəq edər. Buna görə də o insan rəzil vəziyyətə düşər və bu rəzillik elə bir səviyyədə olar ki, heç bir məxluq rəzillik baxımından bu səviyyədə deyildir. Tamah, paxılıq, şəhvət, alçaqlıq, qəzəb və bu kimi bənzər duyğular insanı əxlaqi baxımdan ən rəzil vəziyyətə salar. Rəzillərin rəzili olan insan isə əsl kimliyindən uzaqlaşar.

Səlim bir qəlbə Sahib Olmaq

İnsan səlim bir qəlbə sahib olarsa nəinki öz kiçik dünyasını, həm də bəşəriyyəti maddi və mənəvi böhranlardan xilas etmiş olar. Necə ki, bəşəriyyətə nümunə olaraq göndərilən peyğəmbərlər, təqva və mərifə-tullah duyğysuna çatmış Allah dostları, abidlər və saleh qullar sadəcə özlərini deyil cəmiyyətin hər bir fərdini düşdük'ləri sixıntı və böhranlardan xilas etməyə çalışmışlar.

*U*ca Rəbbimiz insanı iki ünsür olaraq meydana gətirmişdir. Bu iki ünsur bədənimiz və ruhumuzdur. Bunlara eyni zamanda nəfsani və mənəvi təmayüllər də deyə bilərik. Hz. Adəm (ə.s)-la başlayan bəşəriyyət elə ilk gündən bu iki ünsür arasında mübarizə aparmaqdadır. Nəfslə ruhun, maddə ilə mənəviyyatın mübarizəsi...

İslam yaradılışdan etibarən var olan bu iki ünsürü inkar etməmiş, əksinə bunların varlığını qəbul edərək hansını inkişaf etdirməyimizin vacibliyini bizə bildirmiştir. Allah təala müqəddəs kitabımızda bu haqda belə buyurmaqdadır; **“Həqiqətən biz, insanı ən gözəl bir şəkildə yaratdıq. Sonra da onu qaytarıb rəzillərin rəzili etdik.”** (ət-Tin, 4-5) İnsanın ən gözəl bir şəkildə yaradılmasına, digər varlıqlardan fərqli olaraq ona agıl, düşüncə, təfəkkür kimi nemətlərin yanında, mənəvi və ruhani bir fitri istedadın da verilməsinə işarə edilmişdir. Ancaq insan mənəvi və ruhani tərəfinə daha çox diqqət edib onu inkişaf etdirmədiyi üçün rəzillərin rəzili səviyyəsinə düşmüşdür.

Başqa bir ayədə Uca Rəbbimiz belə buyurmuşdur; “And olsun nəfsə (insana) və onu yaradana. Sonra da ona günahlarını və pis əməllərdən çəkinməsini, xeyri və şəri öyrədənə ki, nəf-

“And olsun nəfsə (insana) və onu yaradana. Sonra da ona günahlarını və pis əməllərdən çəkinməsini, xeyri və şəri öyrədənə ki, nəfsini günahlardan təmizləyən mütləq nicat tapacaqdır! Onu günaha batıran isə, əlbəttə ziyana uğrayacaqdır. (Əş-Şəms; 7-10)

sini günahlardan təmizləyən mütləq nicat tapacaqdır! Onu günaha batıran isə, əlbəttə ziyana uğrayacaqdır. (Əş-Şəms; 7-10) Bu ayələrdən də göründüyü kimi, insana yaradılışdan etibarən nəfsani arzu və istəkləri ilə yanaşı ruhani təmayüllər də verilmişdir. Nəfsani istəklərinə boyun əyməyib onu günahlardan arındıranın, onu tərbiyə edib əxlaqi gözəlliklərlə bəzəyənin nicat tapacağı bildirilmişdir. Çünkü insan bu dünyaya boş yerə, oyun və əyləncəyə deyil, başlıca hədəfi olan axirət imtahanını qazanmaq üçün göndərilmişdir. İnsanı bu dünyada imtahana tabe tutmaq üçün də ona nəfs və ruh kimi fitri istedadlarının verilməsi normaldır.

Əgər insan özünə yalnız bədəni və nəfsani ehtiyaclarla cavab verəcək bir dünya quraraq, ülvi və ruhani tələb və ehtiyaclarını qarşılıqsız qoyarsa, həm bu dünyada, həm də axirətdə xoşbəxtliyə və hüzura qovuşması mümkün olmaz. Amma Allah təalanın biz mömin qullarından istədiyi ruhani bir həyatı yaşayarsa, həm dünyasını, həm də axirətini abad etmiş olar. Uca Yaradan belə buyurmuşdur: **“O gün ki, nə mal-dövlət, nə də övlad bir fayda verər! Ancaq sağlam (təmiz, daxilində şəkk-şübəhəyə, küfrə, şirkə və niqafa yer olmayan) bir qəlblə Allahın hüzuruna gələn kimsədən (möminlərdən) başqa!** (Əş-Şüəra; 88-89) Qəlbin səlim hala gəlməsi isə yalnız mənəvi tərbiyədən keçidikdən sonra mümkündür.

İnsan səlim bir qəlbə sahib olarsa nəinki öz kiçik dünyasını, həm də bəşəriyyəti maddi və mənəvi böhranlardan xilas

etmiş olar. Necə ki, bəşəriyyətə nümunə olaraq göndərilən peyğəmbərlər, təqva və mərifətullah duyğusuna çatmış Allah dostları, abidlər və saleh qullar sadəcə özlərini deyil cəmiyyətin hər bir fərdini düşdükləri sixıntı və böhranlardan xilas etməyə çalışmışlar.

Yaşadığımız əsr mənəviyatdan uzaq, sırf maddiyyata, dünyalığı, lüks həyata alışılmış bir əsrdir. İsraf düşüncəsindən uzaq insanlar hər şeyi bitirib tüketməkdə, yalnız öz rahatlarını düşünərək, bunun üçün təbiətə, insanlara, bəşəriyyətə, bir sözlə həyat üçün gərəkli olan nə varsa hər şeyə ziyan vurmaqdadırlar.

İnsanların bu şəkildə məsuliyyətsiz və laqeyd davranışının bir çox səbəbi vardır. Amma ən başlıca səbəbi, Allahdan, kitabdan, dindən və mənəviyyatdan uzaq düşmələridir. Yaradanını tanıyan, qəlbində zərrə qədər axirət inancı olan insan heç bir zaman günahsız insanları qətl etməz, atdıqları bombalarla nəinki insanların həlakına eyni zamanda ekoloji tarazlığın pozulmasına şərait yaratmaz. Burdan da açıq-aşkar görünür ki, mənəviyyatsız və ruhsuz elmi və texniki tərəqqilər bəşəriyyətə zərərdən başqa bir şey verməmişdir.

Xülasə olaraq deyə bilərik ki, Allah təala insani həqiqətən də əhsəni-təqvim üzrə (gözəl və mükəmməl) yaratmışdır. Amma bu cür yaradılan insan fitri istedadlarını mənəvi yönə tərəqqi etdirərərsə Əhsəni-Təqvim səviyyəsini qoruyub saxlaya bilər. Əks təqdirdə Əsfələ-Səfilindən xilas olmaq mümkün deyil.

MƏNƏVİ ACLIQ

**Tarix səhifələrini
vərəqlədiyimiz zaman
yüksəliş və çöküslərin
mənəviyyatla, əxlaqla
elaqəli olduğunu görürük.**

**Yoxsulluq səbəbilə
batdığını düşündüyümüz
dövlətləri araşdırıldıqda o
dövlətdə israfın, lüks
düşkünüyüünün varlığı ilə
qarşılaşacaq. Yəni
mənəvi dəyərlərindən
enzaqlaşlığı üçün yox olub
getmişlər.**

İnşan zahirən acıb-doyduğu kimi mənən də acar və doyar. Maddi acliğimizi çörək, su və s. ilə aradan qaldırıdığımız kimi mənəvi acliğimizi da zikrullah ilə doyura bilərik. Qısaca söyləyəcək olsaq Rəbbimizin əmr və qadalarından uzaqlaşdıqca və Onu xatirimizdən çıxardıqca mənəvi acliq yaşamış oluruq. Bu halda dərhəl Allahi yad etməli, Onsuz keçən vaxtlardan ötrü peşmanlığımızı Ona etiraf etməliyik ki, qəlbi acliğimizi da doyura bilək.

Əgər Rəbbimizə yönəlməzsək, qəlblərimizə düşən qara ləkələr çıxalmağa və bütün qəlbi örtməyə başlayar. Əgər mənəvi böhran yaşamaq istəmiriksə qəlbimizdə özünə yer etməyə çalışan pası silmək üçün cəhd göstərməliyik. Bu isə ancaq Allahi zikr etməklə mümkündür. Bu həqiqəti Rəbbimiz bizə belə xatırladır:

“Bilmiş olun ki, qəlblər ancaq Allahi anmaqla aram tapar.” Zikr sanki qəlblərin kırını və pasını silən mənəvi bir dərmandır.

Ancaq qəlbdəki kirlər təmizlənərsə, üzvlərdən gözəl hərəkətlər zahir olar. Bu xüsusda Hz. Peyğəmbərin çox mühüm xəbərdarlığı vardır. Rəsulullah qəlbin mühüm roluna diqqət çəkməkdədir:

“... Xəbəriniz olsun ki, bədəndə bir at parçası vardır. Əgər o sağlam olarsa, bütün bədən sağlam olar, əgər o pozulsarsa, bütün bədən pozular. Xəbəriniz olsun ki, bu at parçası qəlbdir.”
(Buxari, İman 39)

Bu gün bütün dünyanın ən böyük problemi mənəviyyat acliğidir. Qərbədəki sosio-psixoloqlar insanlardakı doyumsuz tamahkarlıq duygunun, sonsuzluq istəyinin və ehtirasın tərbiyə

edilmədiyi təqdirdə 2020-ci ilin Dünya Depressiya İli olacağını ifadə edirlər.

Tarix səhifələrini vərəqlədiyimiz zaman yüksəliş və çöküşlərin mənəviyyatla, əxlaqla əlaqəli olduğunu görürük. Yoxsulluq səbəbi-lə batdığını düşündüyümüz dövlətləri aşdırıldıqda o dövlətdə israfın, lüks düşkünüyüün varlığı ilə qarşılaşacaqıq. Yəni mənəvi dəyərlərindən uzaqlaşdıgı üçün yox olub getmişlər. Hətta bir az daha əvvələ qayıtsaq, əxlaqsızlıq üzündən batan Sodom və Qomorre kimi şəhərlərin olduğunu görürük.

Mənəvi böhranlardan xilas olmağın yeganə yolu Qurana və sünneyyə sarılmaqdır. Bu gün yaşanan böhran çapındakı sıxıntıların yeganə əlacı budur. Quran və sünne ilə bəslənməyən qəlblər qaranlıqlarda çirpmamaga davam edəcəkdir. Rəbimiz belə buyurur:

“Əlif, Lam, Ra! (Ya Rəsulum! Bu Quran) elə bir Kitabdır ki, onu sənə insanların öz Rəbbinin izni ilə zülmətlərdən nura (küfrdən imana) - yenilməz qüvvət sahibi, (hər cür) tərifə (şükrə) layiq olan Allahın yoluna (islam dininə) çıxartmaq üçün nazıl etmişik.” (İbrahim, 1)

Bəşəriyyət hidayət yolundan çıxdıqca Allah təala peyğəmbərlər göndərmişdir.

Əgər Rəbbimizə yönəlməzsək, qəlblərimizə düşən qara ləkələr çıxalmağa və bütün qəlbə örtməyə başlayar. Əgər mənəvi böhran yaşamaq istəmiriksə qəlbimizdə özünə yer etməyə çalışan pası silmək üçün cəhd göstərməliyik. Bu isə ancaq Allahi zikr etməklə mümkündür.

Onlar da bəşəriyyəti düşdüyü azgınlıq və şirk kimi bataqlıqlardan çıxarmaq üçün səy göstərmişlər. Hz. Peyğəmbər də 23 il bu yolda cəhd göstərdi. Ömrünün sonunda 120 minə yaxın əshabına vida xütbəsində bu mənali tövsiyələri edirdi:

“Sizə iki əmanət qoyub gedirəm. Onlara möhkəm sarıldıqca yolunuzdan azmazsimiz. Bu əmanətlər Allahın kitabı Quran və Onun Rəsulunun sünnəsidir.”

Sağalmaz kimi zənn edilən mənəvi yaralar Rəsulullahın mənəvi reseptləri ilə müalicə oluna bilər. Yaşadığımız problemlərin əksəriyyəti iç dünyamızın xarab olmasına bağlı olduğu üçün müalicəsi də qəlbidir. Bu yaralar zahirdən görünməz. Tezliklə müalicə edilməzsə insanı içəridən gəmirib məhv edər. Yəni bu işlərin mərkəzində qəlb dayanır. Rəsulullah (s.ə.s) bu həqiqətə çox əhəmiyyət verdiyi üçün, özü bir peyğəmbər olduğu halda qəlbə dair bu duaları edərək bizə bu xüsusda öndərlik etmişdir:

“Ey qəlbləri təsbit edən Rəbbimiz! Qəlblərimizi dinin üzərində sabit qıl!”
(Tirmizi, 2140)

“Ey qəlbləri çevirib idarə edən Allahım! Qəlblərimizi Sənə itaət etməyə istiqamətləndir!” (Muslim, Kitabul-Qadər, bab 3, 2654)

“Allahım! Doymayan acgöz nəfsdən, qorxmayan qəlbdən, faydasız elmdən və qəbul olunmayan duadan Sənə siginirəm!” (Tirmizi, Dəvət, bab 68, 3482)

Gündəlik həyatımızda hər hansı bir əskikliyimiz olduqda bütün günü bizi narahat edir. Məsələn, birini incitdiyimiz zaman halalliq istəmək məcburiyyəti hiss edirik.

Mənən insanı rahatlاداقاq ən mühüm xüsus etiraf etməkdir. Bu, xristianlıqda başqalarını günaha şahid tutacaq tərzdə gerçəkləşir. Ancaq islamda insan öz günahını, hər cür arzusunu ehsan duyğusu ilə sanki Onunla danışmış kimi səmimi qəlbdən, peşmançılıq göz yaşları ilə ancaq Rəbbinə ərz edər. Buna da ən gözəl misali yenə Peyğəmbərimizdə görürük. Bu yazımızda sizi Rəsulullahdan örnek alaraq dilimizdən düşürməyəcəyimiz bir neçə dua ilə baş-başa qoyuruq.

Həz. Əli (r.a)-dan rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s.ə.s) namaza qalxdığı zaman bu duanı oxuyardı:

“Allahım! Yeganə hökmədar Sənsən. Səndən başqa ilah yoxdur. Sən mənim Rəbbim-sən, mən də Sənin qulun. Mən özümə zülm etdim, günahlarımı etiraf edirəm. Bütün günahlarımı əfv eyle. Çünkü günahları Səndən başqa heç kim əfv etməz.

Məni ən gözəl əxlaqa qovuşdur. Səndən başqa heç kim əxlaqın ən gözəlinə qovuşdur-maz. Məndən pis əxlaqi uzaqlaşdır. Səndən başqa heç kim pis əxlaqi məndən uzaqlaşdır-maz.

Mən daima Sənə itaət edirəm. Daima Sənin qulluğundayam. Bütün xeyirlər Sənin

qüdrət əlindədir. Sənə pislik nisbət edilməz. Varlığım Səndəndir, dönüşüm də Sənədir. Xeyir və ehsanın, bərəkətin hədsiz çoxdur və Sən ucasan. Məni bağışlamayı istəyir, Sənə tövbə edirəm.”

Rükuda:

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) rükuya getdikdə Allaha necə boyun əydiyini o anki vəziyyətinə görə belə ifadə edərdi:

“Allahım! Mən yalnız Sənə rüku etdim. Yalnız Sənə iman etdim. Yalnız Sənə təslim oldum. Gözüm, qulağım, beynim, bütün sümüklərim və sinirlərim Sənə boyun əydi.”

Rükudan qalxdıqda bunları deyərdi:

“Allahım! Göylər və yer dolusu, göylə yer arasındakilar qədər, onlardan əlavə sənin dilədiyin şeylər qədər Sənə həmd olsun.”

Səcdədə belə deyərdi:

“Allahım! Yalnız Sənə iman etdim, Sənə təslim oldum. Üzüm, onu yaradıb ona şəkil verənə, qulağını və gözüünü var edənə səcdə etdi. Yaradanların ən gözəli olan Allah çox ucadır.”

Təhiyyatdan sonra, salam vermədən əvvəl belə dua edərdi:

“Allahım! İndiyə qədər etdiyim, bundan sonra edəcəyim, gizlədiyim və açığa vurduğum, ölçüsüz şəkildə işlədiyim və məndən daha yaxşı bildiyin günahlarımı əfv eylə! Önə keçirən də Sənsən, geridə qoyan da. Səndən başqa ilah yoxdur.” (Muslim, Müsafirin 201)

Bəşəriyyət hidayət yolundan çıxdıqca Allah təala peyğəmbərlər göndərmişdir. Onlar da bəşəriyyəti düşdüyü azgınlıq və şirk kimi bataqlıqlardan çıxarmaq üçün səy göstərmişlər. Həz. Peyğəmbər də 23 il bu yolda cəhd göstərdi.

ÜMİD

Böyük və ciddi dəyişimlər ərzəfsində yaşamaqdayıq. Cəmiyyət sancılar içərisində qıvrınmaqdə və nə isə yeniliklər meydana gətirmə ərzəfsindədir. Uzun illərdən bəri ümidlərini itirmiş bu cəmiyyət galəcək haqqında olduqca tərəddüdü və ümidsizdir. Ürəklər dərmənsiz, zehinlər fağır, ilhamlar sevimsiz, insalara ümidsizdirlər.

Ümid hər şeydən əvvəl bir inanc məsələsidir. İnanan insan ümidlidir və ümidi də inancı nisbatindədir. Buna görə də sağlam inanc bir çox şeylər deməkdir. Hətta bəzilərinə görə xariqə zənn edilməkdədir. Əslində ümid, əzm və qərarlılıq imanla dolu bir qəlbə girdikdə bütün başarı əngəllər aşılmış olar. Ancaq qəlbə həyatdan məhrum olanlar, bunu fövqələdə bir şey olaraq qəbul edirlər.

Tarixdə yaşamış bir çox dahilər və liderlər məhz ümidləri səbəbindən böyük zirvələrə yüksələ bilmişlər. Burada Abraham Linkolnu misal vermək istərdim.

Abraham Linkoln:

21 yaşında çalışdığı işində müvəfəqiyyətsizliklə qarşılaştı.

22 yaşında seckidə uğur qazanmadı.

26 yaşında həyat yoldaşını itirdi.

27 yaşında ruhi sarsıntı keçirdi.

34 yaşında konqres seckilərində, 36 yaşında təkrar konqres seckilərində uğur qazanmadı.

45 yaşında senata seçilmədi.

47 yaşında prezident yardımçısı seckilərində uğur əldə etmədi.

49 yaşında təkrar senat seckilərində uğursuzluqla üzləşdi.

52 yaşında isə ABŞ-in prezidenti oldu
Əgər Abraham Linkoln qazana bilmədiyi seckiləri bir müəffəqiyyətsizlik və imkansızlıq olaraq qiymətləndirseydi əldə etdiyi bu məqama çata bilməzdə. Qarşımıza çıxan heç bir çətinlik bizi tutduğumuz yoldan döndərməməli, ümidimizi zədələməməli və müvəffəqiyyətə gedən yolda qətiyyətlə addimlamalıyıq.

Bunun üçün:

- Oxumalı
- Öyrənməli
- Dinləməli və nəticədə qazanmalıyıq.

Səməd VAHABOV

Dost seçmək

Qiyamət
gündündə

Peyğəmbərlər və
şəhidlər bəzi
adamlara qıtbə ilə
baxacaqlar. Bunlar
nə peyğəmbərdirlər,
nə də şəhid. Allahın
lütfü ilə o dərəcəni
əldə etmişlər.

Bu bəxtiyarlar
aralarında qohumluq
bağı və ya ticari
əlaqə olmadığı halda
Allah rızası üçün bir-
birini sevənlərdir.

Dost sahib, yardımçı, qoruyan deməkdir. Kimin kimlə dost olduğunu Attah təala müəyyən- ləşdirmişdir: Möminin üç dostu vardır: Allah, Peyğəmbər və möminlər.

Peyğəmbərin də üç dostu vardır: Allah, Cəbrayıl və möminlər.

Həz. Peyğəmbər hələ müsəlman olmayan qohumları haqda danışarkən onlarla dost olmadığını, dostlarının Allah və yaxşı möminlər olduğunu söylədi. Lakin qohumları ilə də əlaqələrini tamamilə kəsməyəcəyini vurğuladı.

Allah dostları kimdir?

Allahın dostları Ona dost olan və Allah üçün bir-birini sevənlərdir.

Qiyamət gündündə Peyğəmbərlər və şəhidlər bəzi adamlara qıtbə ilə baxacaqlar. Bunlar nə peyğəmbərdirlər, nə də şəhid. Allahın lütfü ilə o dərəcəni əldə etmişlər.

Bu bəxtiyarlar aralarında qohumluq bağı və ya ticari əlaqə olmadığı halda Allah rızası üçün bir-birini sevənlərdir.

O gün bir nur üzərində olacaqlar, üzləri işil-işil parıldayacaq. Başqaları qorxdığı

zaman onlar qorxmayacaq, kədərləndiyi zaman onlar kədərlənməyəcəklər.

Haqqı inkar edənlərlə dost olmamalı

Bu barədə Rəbimizə qulaq verək:

Müsəlman haqqı inkar edənlərlə, ikiüzlülərlə, fəsadçilarla və pis insanlarla dost olmamalıdır.

Allaha və Rəsuluna düşmən olanlar, öz atası, oğlu, qardaşı, qohumu da olsa onlarla dostluq etməməlidir.

Allah təala möminləri qoyub, Onun və müsəlmanların düşmənlərini dost etməyi qadağan edir.

Lakin müsəlmanlar güclü düşmənlərin- dən qorunmaq məcburiyyətində qaldıqda onlara dost görünə bilərlər.

Allah təalanın İsrail oğullarına qəzəb etməsinin səbəbi onların çoxunun Haqqı inkar edənlərlə dost olmalarıydı.

Nə üçün kafirlərlə dost olmamalıq? Allah təala bunu belə açıqlayır:

“Onlar sizə ələ keçirəcək olsalar sizə düşmən kəsilərlər, əllərini və dillərini yalnız pislik niyyətilə sizə uzadarlar və sizin də kafir olmanızı istərlər.”

O münafiqlər “tək-tənha qaldıqları zaman sizə duyduları kindən barmaqlarını dişləyərlər.”

Bütün kafirlərə eyni gözlə baxılmalıdır mı?
Allah təala bunun da ölçüsünü qoyur:

“Sizinlə din uğrunda savaşmamış və sizi yurdunuzdan çıxarmamış olanlara yaxşılıq etməkdən və adil davranışmaqdan Allah sizə çəkindirməz. Allah ədalətlə davranışanları sevər.

Allah ancaq sizinlə din uğrunda savaşmış, sizi yurdunuzdan çıxarmış və çıxarılmığınıza dəstək olmuş kəslərlə dost olmayı qadağan edir. Onlarla dost olanlar məhz zalimlərin özüdür.”

Kimlərlə dost olma!

Peygəmbərimizin buyurduğuna görə insan dostluq etdiyi adamın yaşayış tərzindən təsirlənər.

Buna görə də mömin dostluq edəcəyi adama diqqət etməli, onu doğru seçməli, yalnız möminlərlə dostluq etməli, təqva sahibləriyle oturub-durmali, onlarla yaxın olmalıdır.

Yaxşı dost gözəl ətir satana, pis dost da körükçüyə bənzəyər. Gözəl ətir satan adam hər halda faydalıdır. Ya ondan ətir alınar, ya gözəl ətri o ikram edər, ya da onunla bərabər olduqda gözəl ətir qoxulanmış olar.

Pis dost isə körükçüyə bənzəyər, körükdən çıxan qıgilcım orada olan adamın palatını yandırar, ən azından körүün qoxusu onu narahat edər.

İndi isə Rəbbimizə qulaq verək:

Allah təala pis insanların dostluq edən zalimin qiyamət gündündəki peşmanlığından söz edərkən o gün onların “Kaş ki, mən də Peygəmbərin yolu ilə getsəydim, filankəslə dost olmasaydım. Məni Qurandan o uzaq-

laşdırıcı” deyəcəyini xəbər verir.

Xülasə, o gün təqva sahiblərindən başqa bütün dostlar bir-birinə düşmən olacaq.

Bir dostluq nümunəsi

Əbu Dərda rəvayət edir:

Rəsulullahın yanında otururdum. Hz. Əbu Bəkr diz qapağı açılacaq şəkildə paltarının etəyini əli ilə yığaraq təlaşla gəldi. Rəsulullah “hər halda yoldaşlarından biri ilə dalaşib” -dedi.

Əbu Bəkr salam verdikdən sonra: “Ya Rəsulallah, Ömər bin Xəttabla mübahisəmiz oldu. Mən bir az həddi aşdım. Sonra etdiyimə peşman oldum, üzr istədim. O isə buna yanaşmadı. Mən də sənin yanına gəldim.” -dedi. Rəsulullah (s.ə.s) üç dəfə:

“Allah səni bağışlasın, ey Əbu Bəkr!” -buyurdu.

Bir müddət sonra Ömər (r.a) da etdiyindən peşman olaraq Hz. Əbu Bəkrin evinə gəlir və onun evdə olub-olmadığını soruşur. Evdə olmadığını öyrənincə birbaşa Peygəmbər (s.ə.s)-in yanına gəlir. O əsnada Rəsulullahın üzündən əsəbi olduğu anlaşılırdı. Hz. Peygəmbərin Ömərə bir şey söyləməsin-dən qorxan Əbu Bəkr tez iki dizi üzərinə oturaraq: “Ey Allahın Elçisi, vallahi, mübahisəni başladan mən idim” -deyir və bunu iki dəfə təkrar edir. Rəsulullah (s.ə.s) o zaman bunları söyləyir:

“Allah təala məni sizə peygəmbər olaraq göndərdiyi zaman siz məni təkzib etmişdiniz. Mənə yalnız Əbu Bəkr inanmışdı. Və məni malıyla, canıyla o dəstəkləmişdi. Mənim yoldaşımı mənə görə hörmət edərsiniz hər halda.” Son sözü iki dəfə təkrarladı. O gündən sonra heç kim Hz. Əbu Bəkri incitmədi.

Allah təala pis insanların dostluq edən zalimin qiyamət gündündəki peşmanlığından söz edərkən o gün onların “Kaş ki, mən də Peygəmbərin yolu ilə getsəydim, filankəslə dost olmasaydım. Məni Qurandan o uzaqlaşdırıcı” deyəcəyini xəbər verir.

ABİ-HƏYAT

Osman Nuri TOPBAŞ

Haqq dostlarının örnek əxlaqından

QARDAŞLIQ

İslam qardaşlığı Allahın möminlər arasında təsis etdiyi ülvü hüquqdur. İslam qardaşlığı fərdlərin və cəmiyyətin fərəh və səadət mənbəyidir. İslam qardaşlığı bütün möminləri könlün məhəbbət iqliminə ala bilmək, səmimi dost ola bilmək, qardaşının sevincinə və dərdinə şerik olmaq, sixintili anında təsəlli verib, lazımlı gəldikdə fədakarlıq etməkdir.

Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur:

“Allahın bəndələri arasında elələri var ki, onlar nəbi və şəhid deyillər. Lakin qiyamət günü Allah qatındakı məqamlarına görə nəbilər və şəhidlər onlara qıbtə edərlər.”

Əshabi-kiram:

“- Bunlar kimdir, nə kimi əməlisaleh işlər görmüşlər? Bizə bildir ki, biz də onlara sevgi və yaxınlıq göstərək, ya Rəsulallah!” –dedi. Rəsulullah (s.ə.s):

“- Bunlar elə bir toplumdur ki, aralarında

nə qohumluq, nə də ticarət əlaqələri var. Onlar sırf Allah rızası üçün bir-birilərini sevərlər. Vallahi, üzləri nurdur və nur minbər üstündədirlər. Qiymət günü hər kəs qorxduğu zaman onlar qorxmaz, hər kəs hüznləndiyi zaman da məhzun olmazlar.” –buyurdu və aradınca bu ayəni oxudu:

“Bilin ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməzlər. Okaslır ki, iman götirmiş və pis əməllərdən çəkinmişlər. Onlara dünyada da, axırtda də müjdə vardır. Allahın sözləri (verdiyi vədlər) heç vaxt dəyişməz. Bu, böyük qurtuluşdur (ugurdur)!” (Yunus, 62-64) (Əbu Davud, Büyü, 76/3527; Hakim, IV, 170)

Bir hədisi-şərifində də Rəsulullah (s.ə.s) din qardaşını Allah üçün sevməyin Allahın məhəbbətinə vəsilə olduğunu belə ifadə edir:

“Bir nəfər başqa bir kənddəki (din) qardaşını ziyarət etmək üçün yola çıxdı. Allah

Din qardaşlığında ən yüksək dərəcə isə isar məqamıdır. Bu, mömin qardaşını özünə tərcih etmək, öz haqqını ona verə bilmək, onu özündən üstün tutmaqdır. Lazım gələrsə öz məhrumiyyətinə razı olub din qardaşının ehtiyacını öz ehtiyacından əvvəl düşünməkdir.

təala onu izləmək və sinamaq üçün yolunun üstünə bir mələyi vəzifələndirdi. O adam mələyin yanına gəlib-çatdıqda mələk:

“- Hara gedirsən?” -dedi. O adam:

“Bu kənddə bir din qardaşım var, onu gör-məyə gedirəm.” -cavabını verdi. Mələk yenə soruşdu:

“Ondan əldə edəcəyin nə isə mənfeətinmi var?” Adam:

“Yox. Mən onu sərf Allah rızası üçün sevi-rəm. Buna görə ziyarətinə gedirəm.” -dedi. Bu cavab qarşısında mələk:

“- Sən onu nə qədər sevirsənsə, Allah da səni o qədər sevir. Mən bu müjdəni sənə ver-mək üçün Allah təalanın göndərdiyi elçiyməm.” -dedi.” (*Muslim, Birr, 38; Əhməd, II, 292*)

Başqa bir hədisi-şerifdə də:

“Yeddi sinif insan vardır ki, Allah təala onları heç bir kölgənin olmadığı bir gündə öz ərşinin kölgəsi ilə kölgələndirir... (Bu sinif-lərdən biri də) Allah üçün bir-birini sevən, görüşüb-ayrılmaları da məhəbbətlə olan iki adamdır...” buyurulur. (*Buxari, Azan, 36*)

İSLAM QARDAŞLIĞI DAHA ÜSTÜNDÜR...

İslam qardaşlığı elə bir ülvə bağdır ki, gəlib-keçici dostluqlarla, hətta ömürlük dostluqlarla, ata-anadan gələn qan və nəsəb qardaşlığı ilə müqayisə edilə bilməz.

Tarixdə bənzəri görünməmiş bu qardaşlıq

Çox təəssüflər olsun ki, bu gün maddi mənfeətlər uğruna islam qardaşlığı sarsılmaqdadır. Kiçik hesablar və dünyəvi mənfeətlər üçün möminlər arasına inciklik, kin, nifrət kimi soyuqluqlar gir-məkdə, cəhalət, eqoizm və duy-ğusuzluqlar nəticəsində islam qardaşlığı zərər görməkdədir.

nizamını bəşəriyyətə təbliğ edən Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur:

“Əgər insanlardan biri ilə dost olsaydım, Əbu Bəkri dost seçərdim. Fəqət islam qardaşlığı daha üstündür.” (*Buxari, Salət, 80*)

Yəni islam qardaşlığı dostluğun da zirvəsidir. Həzrət Əbu Bəkr (r.a) Allah Rəsulunun mağara yoldaşı, üçüncüü Allah olan iki adamın ikincisi, Siddiqi-Əkbərdi... “Bütün qapılar bağlansın, yalnız Əbu Bəkrinki açıq qalsın...”, “Əbu Bəkr məndən, mən də ondanam...” şəklində bir çox iltifata nail olduğu və Allah Rəsulu ilə daima rabitə halına riayət etdiyi üçün “nəbəvi əsrarın ən yaxın məhrəmi” sıfətinə məzhər olmuş bir səhabə idi. Buna baxmayaraq Rəsulullah (s.ə.s) islam qardaşlığını bu əziz səhabəsi ilə olan dostluq məfhumundan daha üstün tutur. Eyni zamanda Həzrət Əbu Bəkrin həyatında da islam qardaşlığının üstün təzahürləri müşahidə edilmişdir.

Qan qardaşlığı bu dünyaya aid fani və keçici bir xüsusiyyətdir. Dünyaya gələrkən atanamızı özümüz seçmədiyimiz kimi, bacı-qardaşlarımızı da özümüz seçmədik. Lakin din qardaşlarımızın kimi olacağı xüsusunda bizə seçim haqqı verilmişdir. İnsan bu xüsusda seçim edərkən diqqətli olarsa qardaşlığın faydasını görər. Həsən Bəsri həzrətləri belə buyurur:

“Dost və qardaşlarımız bizə ailə fəndlərimizdən daha sevilmidir. Ailə fəndlərimiz bizi

dünyada anar, lakin dostlarımız bizi məhşərdə axtarar.” (*Ehya*, c. II, səh-437)

Göründüyü kimi islam qardaşlığının ən mühüm şərtlərindən biri də vəfadır. Yəni qardaş bildiyi insanla bütün həyatı boyu məhəbbəti davam etdirmək, vəfatından sonra da ailə üzvləri və yaxınları ilə məhəbbəti davam etdirib onu xeyir-dualarla yad etməkdir.

ƏNSAR-MÜHACİR QARDAŞLIĞI

Allah təala həqiqi islam qardaşlığının necə olacağını anlaya bilməmiz üçün ənsar və mühacir qardaşlığını bizə nümunə göstərir.

Həzrət Peyğəmbərin mühacirlərlə ənsar arasında təsis etdiyi qardaşlıq misli görülməmiş fəzilət tablosudur. Bu qardaşlıq nəticəsində ənsar bütün malını ortaya qoymuş, hər şeyini mühacir qardaşları ilə bölüşməyi gözə almışdır. Bu davranış qarşısında könlü zəngin mühacirlər gözütoxluqla:

“Var-dövlətin sənin üçün mübarək olsun, qardaşım! Sən mənə bazarın yolunu göstər, yetər.” deyə bilmə kamilliyini göstərmışlar. Din qardaşlığının qohumluq təəssübünü aşmasına dair bir çox iibrətli misallar sərgiləmişlər.

İmanın küfrə qarşı ilk dirənişi olan Bədir hərbində Hz. Əbu Bəkr (r.a) oğlu ilə, Əbu Übeydə bin Cərrah (r.a) atası ilə, Hz. Həmzə (r.a) qardaşı ilə qarşı-qarşıya gəldi. Dini bağlılıq bütün fani təəssübələri kökündən sildi.

Uhudda yaşanan, tarixdə misli görünmə-

mış bir din qardaşlığı mənzərəsini Zübeyr bin Avvam (r.a) belə nəql edir:

“Anam Safiyyə özü ilə gətirdiyi iki xırqəni çıxarıb:

“Bunlardan qardaşım Həmzəyə kəfən kimi istifadə edin” –dedi.

*Xırqələri alıb Hz. Həmzənin cəsədinin yanına getdik. Yanında ənsardan bir şəhid dəvardı və onu örtmək üçün kəfən tapmamışdlar. Xırqələrin ikisini də Həmzəyə kəfən etməkdən utandıq. Birini Həmzəyə, digərini də ənsar şəhidi kəfən etmək istədik. Xırqələrdən biri böyük, digəri kiçik olduğu üçün aralarında pişk atdıq.” (*Əhməd*, I, 165)*

Allah təala onların fəzilət tablolarıyla sərgilədikləri bu qardaşlıqlarını Quran-Kərimdə belə zikr edir:

“Onlardan (mühacirlərdən) əvvəl (Mədinədə) yurd salmış və iman gətirmiş kimsələr (ənsar) öz yanlarına mühacirət edənləri sevər, onlara verilən qənimətə görə ürəklərində həssəd (qəzəb) duymaz, özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tutarlar...” (*Əl-Həşr*, 9)

YÜK OLMA, YAR OL!..

Bir nəfər Allah dostlarından Cüneyd Bağdadıya:

“Bu zamanda həqiqi qardaşlıqlar azaldı. Artıq Allah üçün edilən qardaşlıqlar qalmadı.” –dedi. Cüneyd həzrətləri:

“Əgər sənin sıxıntılarına qatlanacaq, ehtiyaclarını həll edəcək birini axtarırsansa, bu zamanda elə bir qardaş tapa bilməzsən. Amma

Qan qardaşlığı bu dünyaya aid fani və keçici bir xüsusiyyətdir. Dünyaya gələrkən atanamızı özümüz seçmədiyimiz kimi, bacı-qardaşlarımızı da özümüz seçmədik. Lakin din qardaşlarımızın kimlər olacağı xüsusunda bizə seçim haqqı verilmişdir.

Allah üçün yardım edəcəyin, sixıntılarına qatlanacağın bir qardaş axtarırsansa beləsini tapmaq asandır.” –buyurdu.

İslam qardaşlığında riayət edilməsi gərəkli olan bəzi şərtlər vardır ki, bunlara riayət etmək din qardaşlarımızın üzərindəki haqqıdır. Rəsulullah (s.ə.s) bunları belə xülasə edir:

“Müsəlmanın müsəlman üzərindəki haqqı altıdır: Qarşılaştığın zaman salam ver, səni bir yerə dəvət etdiyi zaman get, nəsihət istərsə nəsihət et, asqırıb həmd etdiyi zaman “yərhə-mukəllah” de, xəstələndikdə ziyarət et, ölüyü zaman cənəzəsinin ardınca get!” (Müslim, Salam, 5)

“Salamı yayın, yoxsulları doyurun, beləliklə də Əzziz və Cəlil olan Allahın sizə əmr etdiyi şəkildə qardaş olun!” (Ibn Məcə, Ət’imə, 1)

Qardaşlıq hüququnda geniş dünya görüşüne malik olmalıdır. Çünkü qardaşlıqdakı dərəcəmiz eyni zamanda qəlbi kamilliyimizin səviyyəsini göstərir. Buna görə:

1. Maddi imkanlara sahib olan möminin, çətin vəziyyətdə qalib ona müraciət edən din qardaşına yardım etməsi qardaşlığın birinci mərhələsidir. Ayəyi-kərimədə belə buyurulur:

“...Allah sənə (sərvət verməklə) yaxşılıq etdiyi kimi, sən də (varından yoxsullara, qo-hum-əqrəbaya xərcləməklə) yaxşılıq et...” (əl-Qəsəs, 77)

Hz. Əli (r.a) belə buyurmuşdur:

“İki nemət vardır ki, hansının məni daha çox sevindirdiyini bilmirəm. Birincisi; bir adamın müşkülüünü həll edəcəyimi umaraq

İslam qardaşlığının ən mühüm şərtlərindən biri də vəfadır. Yəni qardaş bildiyi insanla bütün həyatı boyu məhəbbəti davam etdirmək, vəfatından sonra da ailə üzvləri və yaxınları ilə məhəbbəti davam etdirib onu xeyir-dularla yad etməkdir.

mənə müraciət etməsi və bütün səmimiyyəti ilə məndən yardım istəməsidir. İkincisi isə; Allah təalanın o adamin arzusunu mənim vətəmlə yerinə yetirməsi, yaxud işini asanlaşdırmasıdır. Bir müsəlmanın ehtiyacını qarşılamağı dünya dolusu qızıl və gümüşə sahib olmaqdan üstün tuturam.” (Əli əl-Müttəqi, Kənzul-Ummal, VI, 598/17049)

2. İkinci mərhələ isə “...sən onları üzlərin-dən tanıyırsan...” (əl-Bəqərə, 273) ayəsinin sırrindən agah olaraq möhtac qardaşın istəməsinə gərək qalmadan müşkülüünü həll etməkdir. Bu ayə yüksək həya və iffətləri səbəbilə zəruri ehtiyaclarını dilə gətirməkdən çəkinən din qardaşlarını simalarından tanıya biləcək qəlbi həssaslığa sahib olmayıüzü təlqin edir. Həzrət Öməri belində un cuvalı ilə gecə qaranlığında dərdli insanların evlərinin ətrafında dolaşmağa məcbur edən hiss də məhz bu idi.

Əcdadımızın inşa etdiyi imarət, karvansaray və müsafirxanalarda kimliyindən asılı olmayaraq hər gələn müsafirin öünüə yemək qoyulurdu. Orada üç gün qalmalarına izin verilirdi. Gedərkən ayaqqabısı köhnə olanlara yenisi verilirdi. Zənginlər həbsxanalara baş çəkər, borcunu ödəyə bilmədiyi üçün həbs edilənləri oradan qurtarardılar. Varlı möminlər xüsusilə Ramazan ayında dükanları gəzərək borc dəftərindən hər hansı bir səhifəni açdıraraq borc sahibinin kimliyindən xəbərsiz hesabı ödəyər, eynilə sədəqə daşlarında olduğu kimi verən alanı, alan da verəni

görmədən belə bir yardımlaşma həyata keçirilərdi.

Məhz bu qardaşlıq şüurunun məhsulu olaraq Osmanlı dövlətində vəqf müəssisələri bütün cəmiyyəti şəfqət qanadları altına almışdı. Osmanlılar zamanında 26 minə qədər vəqfin qurulmuş olması əcdadımızın bu xüsusdakı dini cəhdələrini və fəzilətini göstərməsi baxımından çox ibrətlidir.

Bunlardan Bəzmi Aləm Validə Sultanın Şamda təsis etdiyi vəqf çox diqqətçəkicidir. Vəqfin xidmət sahəsi xidmətçilərin yanlışlıqla qırğıqları və ya ziyan verdikləri əşyalar üçün təzminat ödəmək idi. Bununla da qulluqçuların heysiyyətinin alçaldılmasının qarşısını almaq nəzərdə tutulurdu.

Əcdadımızın əsrlər önce din qardaşlığı xüsusunda iman vəcdiyə sərgilədiyi həssaslığı bugünkü mənfeətpərəst toplumların xəyalının belə çata bilməyəcəyi səviyyədədir.

3. Bundan sonraki mərhələ birrə çatmaq, yəni özü üçün sevib istədiyi şeyləri qardaşı üçün də istəyə bilmək, qardaşını özündən ayrı görməməkdir.

Müsəlmanlar Bədir döyüşünə gedərkən imkansızlıq üzündən bir dəvəyə üç nəfər növbə ilə minirdi. Rəsulullah (s.ə.s) Hz. Əli və Əbu Lübəbə ilə növbələşirdi. Hər iki səhabə öz sırasını könül xoşluğu ilə Rəsulullahha versə də o, buna razı olmadı və dəvəyə növbə ilə mindi. Əshabını özündən ayrı görmədi. (*Ibn Sad, II, 21*)

Hədisi-şərifdə buyurulur:

“Özü üçün arzuladığı şeyi din qardaşı üçün də arzulamayan həqiqi mömin olmaz.”
(Buxari, İman, 7)

Bu fəzilət mərhələsinə başqa bir misal da Hz. Osmandır. Mədinədə su qılığının olduğu zaman Rumə quyusunu böyük məbləğdə pul ödəyərək alan və müsəlmanlara vəqf edən Osman (r.a) özü bu quyudan su almaq üçün növbəyə durardı.

Osmanlılarda din qardaşını düşünmə şüuru o qədər yüksək nəzakət, zərafət və incəlik meydana gətirmişdi ki, bir evdə xəstə olduqda o evin pəncərəsinə qırmızı çiçək qoyular, satıcılar və hətta məhəllənin uşaqları oradan keçərkən səssizliyə riayət edərdilər.

4. Din qardaşlığında ən yüksək dərəcə isə isar məqamıdır. Bu, mömin qardaşını özünə tərcih etmək, öz haqqını ona verə bilmək, onu özündən üstün tutmaqdır. Lazım gələrsə öz məhrumiyyətinə razi olub din qardaşının ehtiyacını öz ehtiyacından əvvəl düşünməkdir. Bu da siddiqlərin, müttəqilərin, salehlərin mərhələsidir və Allah üçün bir-birini sevməyin zirvəsidir. Rəsulullah (s.ə.s) də özündən çox ümmətini düşünürdü. Əshabı doymadan özü və ailəsi doymazdı. Əlində olanları möhətaclara verər, günlərlə evində ocaq yanmaz, ciòrək bişməzdı.

Xəndək döyüşündə yaşanan bu hadisə də çox ibrətlidir:

Xəndək qazma işləri davam edərkən Cabir (r.a) Rəsulullahdan izin alaraq evə getdi. Xanımına Allah Rəsulunun acliqdan taqətsiz hala

Allah Rəsulunun sevgisinə və “qardaşlarım” iltifatına layiq ola bilmək üçün ümmətin dərdlərinə şərik olub, din qardaşlarımıza xidmət etməliyik. Bəndəyə xidmət Allaha, ümmətə xidmət də Rəsulullahha xidmət kimidir.

düşdüyünü xəbər verib, evdə yeməyə bir şey olub-olmadığını soruşdu. Xanımı bir az arpa və bir oğlaq olduğunu bildirdi. Hz. Cabir oğlağı kəsdi, arpanı da üyüdü. Əti qazana, çörəyi kürəyə qoyub Rəsulullahın yanına getdi.

“Ey Allahın Rəsulu, bir az yeməyim var. Bir-iki adamla bizə buyurun!” dedi. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) yeməyin qədərini soruşdu. Cabir (r.a) olanı söylədi. Rəsulullah:

“Çox gözəl. Xanımına xəbər ver, mən gələnə qədər qazanı odun üstündən götürməsin, çörəyi də kürədən çıxarmasın.” –buyurdu. Sonra əshabını Cabir (r.a)-in evinə dəvət etdi. Hz. Cabir təlaşla xanımının yanına gedib: “Vay başımıza gələnlərə! Rəsulullah bütün əshabıyla gəlir!” –dedi.

Xanımı:

“Səndən yeməyimizin qədərini soruştumu?” –dedi. “Bəli” cavabı alınca ərinə təselli verərək, telaşa gərək olmadığını bildirdi. Çox keçmədən səhabələr gəlib çıxdı. Rəsulullah (s.ə.s) əshabına:

“İçəri gəlin, bir-birinizi sixışdırmaın!” buyururdu. O, çörək qoparır, üstünə ət qoyur, hər dəfə qazanın və kürənin ağızını bağlayır. Bütün səhabələr doyunca yedi. Hətta yeməkdən artıq da qaldı. Hz. Cabir xanımına:

“Bunu ye, qonşularını da qonaq et, çünki acliq insanları pərişan etdi.” –dedi (Buxari, Məğazi, 29; Vaqidi, II, 452)

Çox təəssüflər olsun ki, bu gün maddi mənfəətlər uğruna islam qardaşlığı sarsılmaqdadır. Kiçik hesablar və dünyəvi mənfəətlər üçün möminlər arasına inciklik, kin, nifrot kimi soyuq-

luqlar girməkdə, cəhalət, evoizm və duyğusuzluqlar nəticəsində islam qardaşlığı zərər görəməkdədir.

Halbuki hidayət rəhbərimiz (s.ə.s) möminlərin bir-birilərini nəfslərinə tərcih edərək məhəbbət iqlimi təsis etmələrini əmr edir. Qardaşının dərdlərinə şərik olmadan, qüsurlarını bağışlamadan həqiqi məhəbbətdən söz gedə bilməz.

Din qardaşlığı sözdə qalib, davranışlırlara sırayet etməyən məhəbbət iddiaları ilə deyil, fələrdə özünü bürüzə verən məhəbbət təzahürləri ilə yaşıanır. Belə bir məhəbbətə nail ola bilən möminlər Rəsulullah (s.ə.s)-ə qardaş olma mühədəsinə məzhər olmuşlar.

Bir gün Rəsulullah (s.ə.s):

“Qardaşlarımı görməyi çox istərdim.” –buyurdu. Əshab:

“Biz sənin qardaşın deyilikmi, ya Rəsulallah!” –deyə soruşru. Rəsulullah (s.ə.s):

“Siz mənim əshabımsınız, qardaşlarım isə hələ dünyaya gəlməyənlərdir.” –buyurdu. (Müslim, Təharət, 39, Fəzail, 26)

Allah Rəsulunun sevgisinə və “qardaşlarım” iltifatına layiq ola bilmək üçün ümmətin dərdlərinə şərik olub, din qardaşlarımıza xidmət etməliyik. Bəndəyə xidmət Allaha, ümmətə xidmət də Rəsulullahha xidmət kimidir.

Rəbbimiz bizi qardaşlıq hüququna layiqiylə riayət edərək qardaşlıq borcundan çıxa bilən məsud bəndələrindən eyləsin. Qəlbərimizi din qardaşlığının feyz və ruhaniyyətilə doldursun!

Amin!..

Hz. Əli (r.a) belə buyurmuşdur:

“İki nemət vardır ki, hansının məni daha çox sevindirdiyini bilmirəm. Birincisi; bir adamın müşkülünü həll edəcəyimi umaraq mənə müraciət etməsi və bütün səmimiyyəti ilə məndən yardım istəməsidir. İkinci isə; Allah təalanın o adamın arzusunu mənim vasitəmlə yerinə yetirməsi, yaxud işini asanlaşdırmasıdır. Bir müsəlmanın ehtiyacını qarşılıamağı dünya dolusu qızıl və gümüşə sahib olmaqdan üstün tuturam.” (Əli əl-Müttəqi, Kənzul-Ummal, VI, 598/17049)

Sultani NECƏ YOLA SALDIQ?

“Bu ayda min aydan daha xeyirli bir gecə vardır.” Onu haqqıyla ehya edə bildikmi?

“Bu ay səbir ayıdır. Səbrin savabı isə cənnətdir.”

Həyatın bütün çətinliklərinə baxmayaraq səbir nemətindən istifadə

edib səbrin savabı olan Cənnətə layiq ola bildikmi?

“Ramazan, infaq və köməkləşmə ayıdır.”

Kimsəsiz və yoxsullara əl tutu bildikmi?

Inşan gələni gözlər, gəlməyəni özlər. Gözlədəyinə qovuşmaq bayramdır onun üçün. Özlədiyini gözləmək isə insana daim şirin bir intizar verir. Ona nə zəmansa özlədiyinə qovuşmaq ümidi yaşadır.

Gələni şanına görə qarşılıamaq və razı şəkildə yola salmaq qədim ənənələrimizdəndir. Ona görə də hər kəs əlindən gələn hörməti edir ki, qonağının könlü xoş olsun.

Gələnin qiyməti göndərənin dəyərindən aslidir. Büyüklük göndərəndəndir. Hamı öz şanına münasib hədiyyə göndərir. Çobanın ərməğanı şam saqqızı, padşahınkı isə, qızıl kisəsidir.

Nə xoşbəxt insanlarıq - bizə bir sultan gəldi uzun yoldan! Sultan, amma nə sultan! Ömür-lük bir sultan. Hər il gələn, gəlməyə tələsən bir sultan. Yaza-qışa, istiyə-soyuğa baxmadan 11 aylıq məsafə qət edən çox hörmətli bir qonaq. Adı - Ramazan özü isə sultan. 11 ayın sultani, bütün möminlərin qonağı olan mübarək ay...

Rəbbimiz bizi nə qədər sevir, nə qədər nemətlər bəxş edir! Nə çox imkan və fürsətlər verir! Min ayı bir aya sığışdırır. 83 ilin xeyir, feyz və bərəkətini bir ayda cəm edir. Ona görə də “nemətlərimi saymaqla qurtara bilməzsiniz” -buyurur. Elə deyilmi? Gözümüzün gör-düyü-görmədiyi, qulaqlarımızın duyduğu-duymadığı, alımların kəşf etdiyi-etmədiyi, kim

bilir, daha nə qədər nemətlər var.

Onlardan biri və bəlkə də ən birincisi zaman nemətidir. Ancaq zaman içində zaman daha böyük nemətdir.

Zamanın sultanıdır Şəhri-Ramazan;

Onu bizə ən böyük fürsət olaraq vermişdir uca Yaradan;

Ondan lazımı qədər istifadə etməlidir müsəlman;

Gör necə gözəl buyurur Rəsuli-zışan:

“Əgər insanlar Ramazani-Şərifin nə olduğunu layiqincə bilsəydiłər, bütün ilin Ramazan olmasını arzu edərdilər.”

Hələ o gözəl orucluq ayı gəlməmişdən iki ay əvvəl Peyğəmbərimizin

“Ya Rəbbi, Rəcəb və Şəbanı bizim üçün xeyirli eylə və bizi Ramazana çatdır”-duasını oxuya bildikmi?...

“Oruc tutun, sağlam olun”-buyuran Peyğəmbərimizin (s.ə.s) tövsiyəsinə qulaq asaraq orucu tutub səhhətimizə fikir verərək bədən əmanətimizi qoruduqmu?

“Cənnət qapılarının açıldığı, cəhənnəm qapılarının bağlandığı, şeytanların zəncirə vurulduğu” bir zaman ərzində “özünü bağışlatmayana yazıqlar olsun”-buyurulduğu mübarək gün və gecələrdən bir müsəlman kimi layiqincə istifadə edə bildikmi?..

“Bu ayda min aydan daha xeyirli bir gecə vardır.” Onu haqqıyla ehya edə bildikmi?

“Bu ay səbir ayıdır. Səbrin savabı isə cənnətdir.” Həyatın bütün çətinliklərinə baxmayaraq səbir nemətindən istifadə edib səbrin savabı olan Cənnətə layiq ola bildikmi?

“Ramazan, infaq və köməkləşmə ayıdır.” Kimsəsiz və yoxsullara əl tuta bildikmi?

“Möminin ruzisi bu ayda çoxalar və bərəkətli olar. Bu bərəkətli ayda kim bir orucluya iftar etdirərsə, bu, onun günahına kəffarə olar (günahları bağışlanar) və cəhənnəm odundan azad olar.” Bəs biz Ramazanın bərəkətindən istifadə edərək orucluya iftar etdirib günahlarımızı bağışladıb cəhənnəm odundan azad ola bildikmi?

Dili yalandan, qeybətdən uzaq tutub, Quran oxumaq, zikr etmək və salavat gətirməklə məşğul ola bildikmi?

Gözü harama baxmaqdan, qulağı pis sözlər eşitməkdən uzaq tutub, gözü ibrətlə baxmağa, qulağı haqq söz eşitməyə və Quran dinləməyə həsr edə bildikmi?

Namazları, ələxüsus sübh namazını məsciddə camaatla qila bildikmi?

Quran ayı olan bu mübarək ayda heç olmazsa gündə bir cüz oxumaqla, ya da bir müqabələni təqib etməklə Quranı xətm edə bildikmi?

Savab baxımından ən böyük sədəqə “Ramazan ayında verilən sədəqədir.” Bəs biz sədəqələrimizi verərək fağır, yoxsul və dulları sevindirə bildikmi?

Ramazan sosial əlaqələrin zirvədə olduğu bir aydır. Bu ayın bütün mənəvi iqlimlərindən istifadə edərək ətraf mühitimizdə islam qardaşlığını təsis edə bildikmi?..

**Gələnin qiyməti göndərənin
dəyərindən asılıdır. Böyüklük
göndərəndəndir. Hamı öz şanına
münasib hədiyyə göndərir.
Çobanın ərməğanı şam saqqızı,
padşahınını isə, qızıl kisəsidir.**

**Nə xoşbəxt insanlıq -
bizə bir sultan gəldi uzun yoldan!
Sultan, amma nə sultan! Ömürlük
bir sultan. Hər il gələn, gəlməyə
tələsən bir sultan. Yaza-qışa,
istiyə-soyuğa baxmadan 11 aylıq
məsafə qət edən çox hörmətli bir
qonaq. Adı - Ramazan özü isə sul-
tan. 11 ayın sultani, bütün
möminlərin qonağı olan mübarək
ay...**

“Bilin ki, dünya hayatı oyun-oyuncaq, bər-bəzək, bir-birinin qarşısında öyünmək və mal-dövləti, oğul-uşağı çoxaltmaqdan ibarətdir. Bu elə bir yağışa bənzəyir ki, onun yetişdirdiyi bitki (məhsul) əkinçilərin xoşuna gələr. Sonra o quruyar və sən onun saralıbsolduğunu, daha sonra çör-çöpə

döndüyüünü görərsən. (Dünya malına aldananları) axırətdə şiddətli əzab, (dünya malına uymayanları isə) Allahdan bağışlanma və razılıq gözləyir. Dünya hayatı aldanışdan (yalandan) başqa bir şey deyildir.” (əl-Hədid, 20)

İXLASIN BƏRƏKƏTİ...

İxlas hər işdə öz təsirini göstərir. Verilən sədəqə, xalis niyyətlə verildiyi zaman layiq olmayan bir adama getsə də onu verən səmimiyyəti müqablinde sa-vaba nail olur. İxlas nisbətində verildiyi adamlarda da xeyrə doğru müsbət təma-yüllərin meydana gəlməsinə səbəb olur. Bu həqiqətə Allah Rəsulu belə işarə edir:

“Vaxtilə bir adam:

“Sədəqə verəcəyəm” –dedi.

Gecənin bir yarısı verəcəyi sədəqəni götürüb evdən çıxdı və onu bilmədən bir oğruya verdi. Ertəsi gün camaat arasında:

“(Heyrət!) Bu gecə bir oğruya sədəqə verilib!” –deyə söz-söhbət gəzməyə başladı. O adam:

“Allahım, Sənə həmd olsun! Mən bu gün də sədəqə verəcəyəm.” –dedi.

Yenə gecənin bir yarısı sədəqəsini götürüb evdən çıxdı. Bu səfər də sədəqəsini bilmədən bir fahişəyə verdi.

Ertəsi gün camaat arasında:

“(Belə şey olmaz!) Bu gecə bir fahişəyə sədəqə verilib!” –deyə söz-söhbət gəzdi. Danışılanları eşidən adam:

“Allahım, bir fahişəyə (də olsa) sədəqə verdim üçün Sənə həmd olsun! Mən mütləq yenə sədəqə verəcəyəm.” –dedi. O gecə də sədəqəsini bilmədən zəngin bir adama verdi.

(Bu ixlası səbəbi ilə) yuxuda o adama:

“Oğruya verdiyin sədəqə, bəlkə də onu etdiyi oğurluqdan utandırıb vaz keçirəcəkdir. Fahişə, bəlkə etdiyindən peşman olub iffətli qadın olacaqdır. Zəngin də, bəlkə bundan iibrət alib Allahın ona verdiyi maldan möhtaclarla paylayacaqdır.” deyildi.

(Buxari, Zəkat, 14)

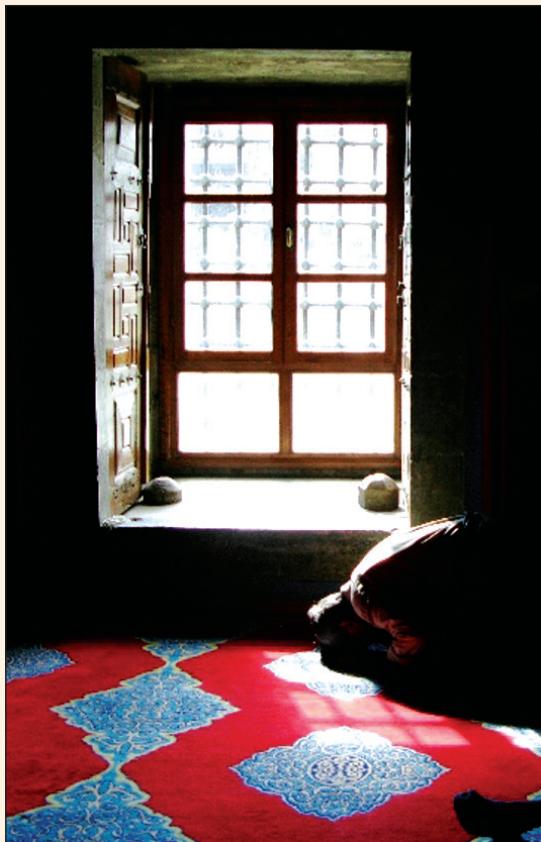
İNFAQ MƏDƏNİYYƏTİ

Ənsar xurmaları topladıqdan sonra iki yerə ayırdı. Bir tərəfə çox, digər tərəfə isə az xurma qoyardı. Sonra az olan tərəfə xurma budaqları qoyaraq onu çox göstərərdilər. Mühacirlərə də “Hansını isteyirsiniz seçin!” - deyərdilər. Onlar da çox olan tərəf ənsar qardaşlarımızın olsun deyə digərini seçərdilər. Bununla da paylarına daha çox xurma düşərdi. Ənsarın bu alicənablılığı Xeybərin fəthinə qədər belə davam etmişdir.

(Heysəmi, X, 40)

“Allahi necə inkar edirsiniz ki, siz ölü idiniz, O sizi diriltdi. O sizi (əcəliniz gəldikdə) yenə öldürəcək, sonra (qiyamətdə) yenə də dirildəcək və daha sonra siz (əməllərinizin haqq-hesabı çəkilmək üçün) Ona tərəf (Onun hüzuruna) qaytarılacaqsınız.” (əl-Bəqərə, 28)

FANİLƏR DEYİL, BAQİ OLAN BİLSİN!

İslam tarixinin ilk illərində Mədineyi-Münəvvərədə bəzi kasıbların qapısına hər səhər naməlum bir adam bir çuval ərzaq qoyurdu. Bir gün səhər oyandıqda hər gün qapılara qoyulan yardım görmədilər. Bunun səbəbini araşdırarkən şəhərdə hz. Əli (r.a)-ın nəvəsi Zeynalabidin həzrətlərinin vəfat xəbəri yayıldı. Hər kəs dərin matəmə büründü.

Peyğəmbər nəvəsinə qarşı son vəzifəni yerinə yetirməyə başladılar. Mübarək vücudunu yumaq vaxtı gəldikdə bu şərəflə vəzifəni yerinə yetirəcək olan şəxs hz. Zeynalabidinin kürəyində içi suluqlanmış böyük yaralar gördü. Yaxınlarından bunun səbəbini soruşduqda əhli-beytdən orada olan bir nəfər bunları söylədi:

“Zeynalabidin həzrətləri hər gün səhər tezdən hazırladığı ərzaq çuvalını belinə alıb möhtacların qapısına aparar və heç kimə görünmədən geri qayıdardı. Kürəyindəki yaralar o çuvalları daşıdığı üçün əmələ gəlmışdır.”

Onlardan (mühacirlərdən) əvvəl (Mədinədə) yurd salmış və (Məhəmməd əleyhissalama qəlbən) iman gətirmiş kimsələr (ənsar) öz yanlarına (şəhərlərinə) mühacirət edənləri sevər, onlara verilən qənimətə görə ürəklərində həsəd (qəzəb) duymaz, özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tutarlar. (Allah tərəfindən) nəfsinin xəsisliyindən (tamahından) qorunub saxlanılan kimsələr - məhz onlar nicat tapıb səadətə (Cənnətə) qovuşanlardır!

(əl-Həşr, 9)

MÖVLANANIN “GƏL” DEYİŞİ

Muhammed Aşır KARABACAK

Gəlmək bir dönüşdür. Gedilən, uzaqlaşılan, ayrı düşülən məkan- dan sevgilinin etdiyi dəvətə cavab verməkdir.

Gəlmək bir vüslətdir. Ana yurda, sevgiliyə, həsrət ocağından buğlanan məhəbbətə qanad açıbilməkdir.

Gəlmək əfvə girə bilməkdir. Məkan və şərtlər nə olursa-olsun dönüşün dəvətinə, vüslətin məhəbbətinə, çətinliyin asanlığına dəm vuraraq əfvə sığınmaqdır gəlmək.

Həzrət Mövlana:

“Gəl, nə olursan ol, yenə gəl. Bizim qapımız ümidsizlik qapısı deyildir. Yüz dəfə, min dəfə tövbəni pozmuş olsan da, yenə gəl!” deyir.

Gəl deyir Mövlana. Fəqət bu “gəl” deyiş fərqlidir.

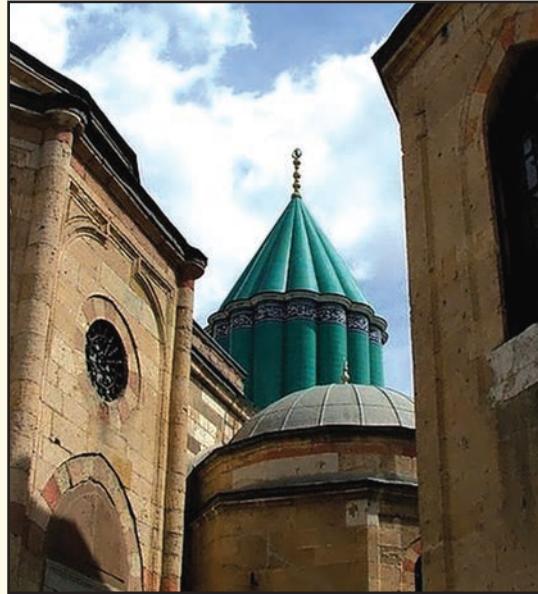
Evə gəlmək, məmləkətə gəlmək, sevgiliyə gəlmək, hər hansı səbəbdən ayrıldığı bir yerə gəlməkdən çox fərqlidir.

Məna və mahiyyət etibarilə fərqlidir.

Bunlardan biri; konkret gəlişdir.

Birinci dərəcədə iki yaradılanı maraqlandırır. Gəlmək və ya gəlməmək iki tərəf arasında cərəyan edər.

Digər gəliş isə Mövlananın “gəl!” dediyi mücərrəd gəlişdir.

Mövlana günahkar insanları səhrada bələdçisiz qalmış, suyu tüketənmiş, yolunu azmış, qum firtinaları arasında başını qaldırımağa imkan tapmayan bir yolcu olaraq görür. Onlara səslənməklə də doğru yolun hansı istiqamətdə olduğunu göstərir. Çünkü insan yaradılış gərəyi olaraq daima bir rəhbərə möhtacdır. Bu ehtiyacı sezən və bilən Mövlana günahkarın işlədiyi günaha bağlı qalmamış, onun fitrətən məsum olduğunu və hidayətə nail olabiləcəyinin ehtimalı ilə səslənmiş, gəl demişdir. Nə olursan ol, yetər ki, gəl!

O gəlişdə tərəflər arasında ilk olaraq qul hökmündəki insan oğlu vardır və o günahkardır. Bir yolu qalmışdır, o da fitrətə uyğun bir gəlişlə gəlməkdir.

Burada gəl deyən Uca Allahdır. Tərəflərdən biri yaradılan, digəri yaradandır.

Mövlana Allahın adından gəl deyərək səslənməkdədir qəflətdəki insana. Allahın Qurandakı “gəl” deyişini, “tələsin” deyişini xatırladır sanki. Yenə Allah təala Qurani-Kərimdə insanın çox zalim və cahil olduğunu, çox tələskən olduğunu, mənfəetinə düşkünlüyünü, qısqanc və Allaha qarşı nankor olduğunu bildirməkdədir. Bu mənfi və zərərli vəsflərlə yanaşı müxtəlif ayələrdə insanın çox zəif olduğunu da bildirmişdir.

Mövlananın gəl deyişi bunun üçün çox mühümdür. Mövlana günahkar insanları səhrada bələdçisiz qalmış, suyu tükənmiş, yolunu azmış, qum firtinaları arasında başını qaldırmağa imkan tapmayan bir yolcu olaraq görür. Onlara səslənməklə də doğru yolun hansı istiqamətdə olduğunu göstərir. Çünkü insan yaradılış gərəyi olaraq daima bir rəhbərə möhtacdır. Bu ehtiyacı sezən və bilən Mövlana günahkarın işlədiyi günahha bağlı qalmamış, onun fitrətən məsum olduğunu və hidayətə nail ola biləcəyinin ehtimalı ilə səslənmiş, gəl demişdir. Nə olursan ol, yetər ki, gəl!

Fitrətən həm yaxşıya, həm də pisə meyilli olaraq yaradılan insan yuxarıda

bəhs edilən mənfi xüsusiyyətlərlə müxtəlif pisliklər işləyə bilər. Məsələ yaradılışımızın birinci dərəcədə qayəsi imtahan sirri olan bu pisliklərdən sonra izləyəcəyimiz yolla əlaqəlidir. İnsan ya şeytanın etdiyi kimi “Məni azdırmağına əvəz olaraq...” deyib Allahı günahlanıdız, ya da insanlığın atası və anası Hz. Adəm və Həvvə kimi “Əgər bizi bağışlamaz və bizə acımasan...” deyərək əfvə yönəlməyə çalışır.

İnsanın qarşısında iki yol var. Birincisi; peşman olmamaq, tövbə etməməkdir, ikincisi isə; tövbə və peşmançlıq yoludur. Bu mənada günahkar insanın:

Leyli məsaib kimi muzlim günüm,
Gəl də əlimdən tutuver düşkünüüm! -
nidasını duyan Mövlana belə səslənir:

“Gəl! Nə olursan ol, yenə gəl! Bizim qapımız ümidsizlik qapısı deyildir. Yüz dəfə, min dəfə tövbəni pozsan da, yenə gəl!”

Çünki insanın fitrətində yaxşıya, doğruya və gözələ doğru hər zaman bir axış və bir meyil vardır. Bu axış və meyil çox zaman müxtəlif səbəblərdən dolayı ətalətə, kəsintiyə uğrayar. Bu kəsintinin birinci səbəbi də işlənən pis fellərin insanın gözündə çox böyüməsi və tövbəsinin qəbul olunmayacağı qorxusudur.

Mövlana bu səbəblə günah dənizində boğulan insana bir yardım əli uzatmadadır. Allahın və Rəsulunun bildirmiş olduğu gözəlliklərdən xəbər verməkdədir.

Nədir o gözəlliklər?
Mərhəmətdir, əfvıdır, bağışlamaqdır.
Çünki Allah təala kitabında: "Ey iman
gətirənlər! Allaha səmimi-qəlbdən
tövbə edin." (Ət-Təhrim, 8) buyurmaq-
dadır. Hz. Peyğəmbər isə: "İşlənən
günahdan peşmanlıq duymaq tövbədir.
Günahlarına tövbə edən kəs sanki o
günahı işləməmiş kimi olur." (İbn Macə,
Zöhd, 30) buyurur.

Mövlananın insanları qurtuluşa çağır-
masının arxasında yatan sırr də budur.
O, ruhən çökmüş, qurtuluş ümidiyi itir-
miş günahkarlara səslənərək gəl
deməkdədir. Sanki Rəbbimizin "Allah

sizin tövbələrinizi qəbul etmək istəyir."
(Ən-Nisa, 27) nidasını xatırlatmaq və
"...Allah sizə nə üçün əzab versin..."
(Ən-Nisa, 147) ayəsi ilə yaradılış
məqsədimizin cəhənnəmə odun olmaq
üçün deyil, tövbə və peşmanlıq ilə
günahlarımızi örtdüyümüz təqdirdə
Allahın rəhmətinin bizi əhatə etməyə
hazır olduğunu duyurmaq istəyir.

Nə böyük mərhəmət!

AZƏRBAYCAN

Ana yurdum, öz vətənim,
Qəlbimdəki səsim mənim,
Dilimdəki şerim mənim,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Qoynundasan göy Xəzərin,
Anasın sən bəşərin,
Tükənməzdür sərvətlərin
Azərbaycan, Azərbaycan!

Söykənmisən sən Qafqaza,
Allı-gülli yaylaqlara,
Sərin sulu bulaqlara,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Baş-basadır uca çinar,
Dağların da bir laləzar,
Oylağında ceyran qaçar,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Sevinməyir hələ ürək,
Həsrətlidir yenə ürək,
Qarabağı yenə gəzək,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Günay MƏMMƏDOVA

“İKİ BAYRAM ARASINDA NİKAH”

Dildən-dilə ötürülən şeylər xalq arasında adətən daha çox bilinir. Onun dillərdə əzbər olma cəhəti də məhz, buna görədir. Çünkü insandan-insana, nəsildən-nəslə şifahi yolla və sürətlə ötürülür. İstər-istəməz fikirlər adətən onun əhatəsində cəmləşir. Əsassız da olsa ona inam güclü olur. Beləliklə şəxsin inanc dünyasında özünəməxsus yeri olan bir fikrə çevirilir.

Eyni zamanda insanların şifahi nitqinə çevrilən bu kimi şeylər, yazı-pozu işindən əl çəkmiş cəmiyyətlərdə daha çox özünü bürüze verir. Əсли-əsası götür-qoy edilməyən, tarixi həqiqətlərə uyğun olub-olmaması araşdırılmayan mülahizələr, zaman keçdikcə həddindən artıq şüşərlidir və həqiqət kimi göstərilir.

Müsəlmanlar arasında da dildən-dilə ötürülən bir çox mif və batıl inanclara rast gəlmək mümkündür. Hətta bəzi yerlərdə bunun ayaq tutub yeriməsi müşahidə edilən ən acınacaqlı bir haldır. Ölənin yuyulduğu yerdə səhərə kimi işiq yandırmaq, qışın soyuğu belə olsa qəbir başında gecə-gündüz qırx gün Quran oxumaq, kəfən ölçərkən işlədilən ipi doğram-doğram etmək və sair kimi

əsassız işlərə dində varmış kimi inanılır və əməl edilir.

El arasında haqqında çox danışılan bir məsələ də vardır ki, bu “iki bayram arasında nikah olmaz” sözüdür.

Qeyd etmək lazımdır ki, əslində bunun kökləri, cahiliyyət dövrü dediyimiz islamiyətdən əvvəlki tarixə qedib çıxır. Çünkü o dövrün insanları şəvval ayında evlənməyi uğursuz hesab edərək toy-büsət qurmağı başqa vaxta təxirə salırdılar.

Xeyir və şərin Allahdan olduğunu, hər hansı bir şeyi uğursuz hesab etməyin isə batıl bir inanc olduğunu bildirən Həzrət Peygəmbər əleyhissalam adı keçən məsələ haqqında da ümmətinə yol göstərmışdır.

Bələ ki, onun Həzrət Aişə ilə nişanlanması Şəvval ayında olmuş, bundan üç il sonra yenə Şəvval ayında onunla nikahlanaraq evlənmişdir. (Müslim, Nikah 73)

Öziz Peygəmbərimizin həm nişanı, həm də nikahı iki bayram arasında, yəni Ramazandan sonrakı ayda olmuşdur. Hətta Hz. Aişənin “iki bayram arasında nikah olmaz” deyən birinə: “Bizim nikahımız şəvvalda olmuşdu” -deyərək bu səhv fikri düzəltdiyi qaynaqlarda qeyd edilir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bəzi mülahizələrdə iki bayramın Ramazan və Qurban yox, cümə günü ilə üst-üstə düşən bayram olduğu qeyd edilir. O gündə bayram namazından sonra cümə namazına qədər müsəlmanın cümə namazına hazırlaşmaq əvəzinə nikah işləri ilə məşğul olması əlbəttə ki, sünнəyə müvafiq deyil. Ona görə bu iki (cümə və bayram) bayram arasında nikahla məşğul olmaq xoşagelməz bir iş sayılır.

OF ÇAYI

*A*x-ox çayı dörd hərf ilə həyatı xülasə edərək axarkən oflayıb-puflayan insanlardan etirazlar gəldi. Dedilər ki: "həyat sadəcə ah-ohla davam etməz. Eşitmə-dinmi, oflayıb-puflayanları? Of da iki hərf deyilmi? Həyat ah-oh və ofla davam edər..."

Off! -deyib bu haqlı etiraza cavab verdim. Qaf dağından Qafqazın ətəklərinə doğru əsən küləyin səsinə Zümrüt quşunun sözləri qarışdı: of demə af (əfv) de!..

İnsanın sixıntılı, əsəbi və s. anlarında daxiliindəki təzyiqi düşürmək üçün of çəkməsi hamiya məlumdur.

Tarixdə ilk of çəkənin kim olduğunu düşü-nürəm. Dünya həyatı başlamadan ilk ofu çox ehtimal şeytan çəkmişdir. Adəmə səcdə əmrini aldığı zaman "bu hardan çıxdı" deyərcəsinə tə-kəbbüründən of çəkmişdir.

Şeytanın oflamaları cənnət nemətləri içində üzən Hz. Adəmə yasaq meyvəni yedirənə qədər davam etmişdir. Yasaq meyvəni dişə-dikdə şeytanın "of" u "oh" a çevrilmişdir. İnsanlar arasında ilk ofu böyük ehtimalla nə Adəm, nə də Həvvə qardaşını qısqanan və əlini qana bulayan Qabil cinayətindən önce çəkmişdir.

Uşaqlıq çağlarında yaşlıların of çəkənlərə "of çəkmə, şeytan da səninlə of çəkər, səbirli ol" dediklərini eşidərdim. Artıq neçə ildir bu

sözü duymuram. Of çəkməyib "af Allahım af" deyənlər bir-bir gözəl atlara minərək aramızdan ayrılmışlar, xəbərimiz yox. Pis atlarla, oflayanlarla, ağlaya bilməyənlərin əlində qalmış...
Of çəkmək bəzi hallarda külli iradədən qo-puqluğu ifadə edər. Ət və sümük olaraq böyüyən insanların dilində ah-oh varkən hər cür varlıq nemətinin içindəki uşaqlardan of sızlə-ması heç bir zaman əskik olmaz.

Qəlb Allah və zikrullah ilə aram tapdıqca of şəklində dildən çıxan şikayətlər yox olar. Bir işə of çəkilərək başlanılmışsa o işdə nöqsanların olması qaçınılmazdır. Bismillah çəkməyin ziddi of çəkməkdir. Dərs çalışacağı masaya oflayaraq oturan tələbənin çalışmasından, yeməyi oflayıb-puflayaraq bişirənin yeməyindən xeyir gəlməz. Bismillah və dua ilə başla-yanla, of şikayəti ilə başlayan bir olarmı?

Of ədati ingilis, ərəb və türk dillərində ne-qativliyi ifadə edir. Qurani-Kərimin İsra surəsində ata-anaya of deyilməsi qadağan olunmuşdur.

İngilis dilində isə off ədati təkbaşına işlən-mir. Birlikdə işləndiyi feli "xaricində" kimi mə-nalarla neqativləşdirir. Turn off: Söndür.

Peygəmbərlər tarixində of çəkən peygəm-bər varmı deyə düşünürəm. Ağlıma heç biri

Bir işə of çəkilərək başlanılmışsa o işdə nöqsanların olması qaçınılmazdır. Bismillah çəkməyin ziddi of çəkməkdir. Dərs çalışacağı masaya oflayaraq oturan tələbənin çalışmasından, yeməyi oflayıb-puflayaraq bişirənin yeməyindən xeyir gəlməz. Bismillah və dua ilə başla-yanla, of şikayəti ilə başlayan bir olarmı?

Peyğəmbərlər tarixində of çəkən peyğəmbər varmı deyə düşünürəm. Ağlıma heç biri gəlmir. 950 il səbir edən Nuh (ə.s) belə, of deməmiş. Peyğəmbərlər of çəkmə ehtiyacı olduqda səbir və dua ilə Rəblərinə yönələrək “Hüznümü və dərdimi Allaha söyləyirəm” demişlər.

gəlmir. 950 il səbir edən Nuh (ə.s) belə, of deməmiş. Peyğəmbərlər of çəkmə ehtiyacı olduqda səbir və dua ilə Rəblərinə yönələrək “Hüznümü və dərdimi Allaha söyləyirəm” demişlər.

Yaşadığı çilə və iztiraba görə of çəkəcək ol-sayıdı ən uzun və ən dərin ofu Məhəmməd (s.ə.s)-in çəkəcəyini düşünürəm. Bəşər olaraq dadılacaq bütün iztirabları dadmışdır. Yetimlik, ana sevgisindən məhrumiyyət, 6 övladının ölü-münə görmək, yurdundan çıxarılmaq, nəvələ-rinin ölümünə şahid olması, ailəsinin namusu-na iftira atılması, dəfələrlə sui-qəsdə məruz qalması...

Of çəkməyi iki qismə ayıra bilərik:

1. Mübah olan oflar: “Bir işdən yorulduqda digərinə başla” (əl-İnşirah, 8) ayəsinə görə yorulmamaq, sıxılmamaq, başqa bir ifadə ilə of çəkməmək üçün iş və məkanı dəyişdirmək lazımdır. Zindan həyatında dəyişmə imkanı az olduğu üçün ən çox ofların çəkildiyi məkan həbsxanalardır. Baxılan film, dinlənən dərs, camaatla qılanan namaz gözəl olsa da uzandığı təqdirdə, başqa işə və məkana keçilmədiyi üçün sıxılmalar və oflamalar yaşanır. Belə olduqda bədənən keçid edilmədiyi halda zehnən başqa yerə keçid yaşanır.

Gecə ilə gündüzün gəlməsi, saatların irəli-ləməsi, mövsümlərin bəzən gec, bəzən erkən

gəlməsi insanı monotonluqdan qurtarmaqdır. Bütün ömür boyu bahar olsa da tək möv-sümdə yaşamağın insanın ürəyini sixacağına, of çəkdirəcəyinə inanıram. Bu səbəblə çəkilən oflarda gərilimin bir şəxsə yönəldilməməsi şərtiylə kərahət yoxdur.

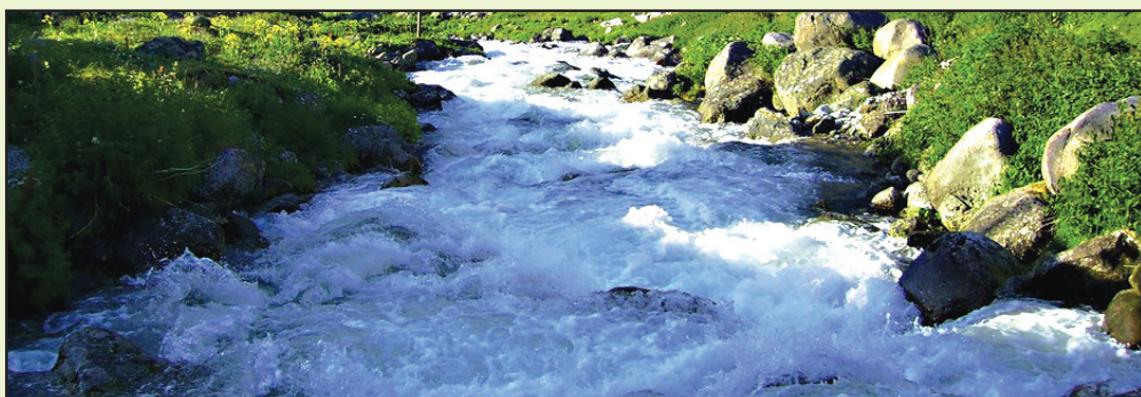
2. Məkruluqdan harama qədər uzanan oflar:

İnsan fitrəti etibarilə başına gələn çətinlik-lər qarşısında müdafiə mexanizması olaraq of çəkə bilər. İnsanın başına gələn müsibətlərə və ibadətin çətinliklərinə of çəkməsi bu kate-qoriyaya girir. Həcc ibadətini of çəkməməyin öyrədildiyi səbir imtahanı şəklində tərif edə bilərik.

İslam alımları Peyğəmbərlərin işlətmədiyi of kimi neqativ sözlərin dilə alışılmaması üçün **“of demə, af de”** tövsiyəsini etmişlər. Aləmlərin fəxri ümumi ifadə ilə yaşadığı hər halda (ahlı, ohlu, oflu...) Allaha həmd etmişdir.

Nəticə olaraq deyirik ki, of sözünün Qurani-Kərimdə keçməsi (uffin) və Amerikan dollarında mövcudluğu (The United States of America), Türkiyədə əlhəmdülillah ofluyam deyənlərin varlığı Of çayının Trabzonda axması of çəkməyi məşrulaşdırmas...

Of çəkməmək və of çəkdirməmək duasıylə...

QƏLBİN GECƏ YÜRÜYÜŞÜ

*Şəbi-yeldayı münəccimlə muvaqqit nə bilir
Mübtəlayi-qəmə sor kim gecələr kaç saat*

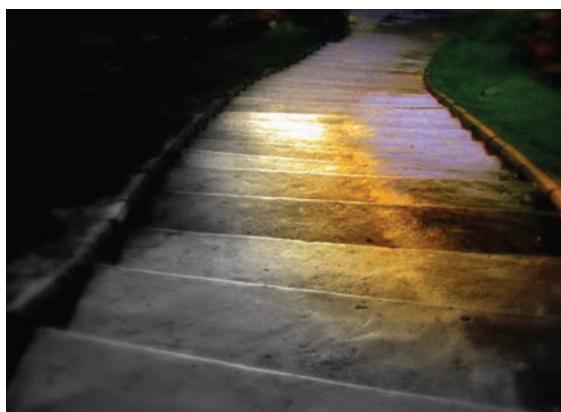
Sabit

Cox şairlər var ki, ən gözəl şeirlərini gecə yazarlar. Cox söz əhli vardır ki, gündüz söyləyə bilmədiklərini gecələr tərənnüm edərlər. Gecə vaxtı əllər daha güclü qalxarkən alınlardan daha çox şövqlə enər səcdəyə. Bəlkə bundan sonra artıq do-daqlar da tərpənə bilməz. Pərdələr qalxmış, hissiyatın dəmir qəfəsi olan sözlər də bitmişdir. Sidrətul-Müntəhadan bircə addım önə keçə bilməyən Hz. Cəbrayılın yol yoldaşı kimi təfəkkür əhli də yoluna təkbaşına davam edəcəkdir.

Birdən ilahi xıtabını xatırlayar

Quranın: "Gözünü qaldırıb (səmaya) bax, heç orada bir nöqsan görə bilərsənmi?! Sonra gözünü qaldırıb iki dəfə bax. Göz orada (axtardığını tapmayıb) zəif, yorğun düşərək yenə də sənə tərəf qayıdaqdır!" ayəsi ilə qəlbə iirkilər. Gözləri ulduzlara ilişib qalar dərdlinin. Öz-özünə göy üzü ancaq bu qədər gözəl ola bilər deyər. Bu gözəlliyyi yaratmaq qüdrətinə sahib olanın kim bilir özü nə qədər gözəldir. Hər axşam baxdığı göy üzü bu ilahi xıtabin müşayiətində bir çox mənəni bir anda qəlbinə əks etdirməkdədir.

Hələ kiçik yaşlıarda Hz. İbrahimin göy üzündəki ulduzların gözəlliyyinə baxaraq gözlərin gedə bilmədiyi uzaqlara qəlb ilə getmək gərəyinin həqiqətini bir daha dərk etmişdi. Bu mübarək yolçuluğun vaxtı isə yuxunun qaçılığı və kürəklərin yatağı dəy-

Cənnət nemətləri... Bu nemətlərin ən gözəli və şahanəsi nə idi görəsən... Quş ətlərimi, hurilərmi? Əsla! "Rəhmlı Rəbdən (onlara) "salam" deyiləcəkdir." (Yasin, 58) nidasıya qəlbə rahatlıq tapdı dərdlinin. Təkcə o salamı ala bilmək üçün hər şeyi fəda etməyə dəyərdi bu dünyada. "...atalarınız, oğullarınız, qardaşlarınız, övrətləriniz, qəbiləniz (qohumlarınız), qazandığınız mallar, kasad olmasından qorxduğunuz ticarət, xoşunuza gələn məskənlər..." (ət-Tovba, 24)

mədiyi gecələr olacaqdı əlbəttə. Çünkü ilahi xitab o vaxta işarə edirdi. "Onlar ibadət üçün yataqlarından qalxar, qorxu və ümid içində Rəblərinə dua edər və onlara verdiyimiz ruzilərdən (ehtiyacı olanlara) sərf edərlər." (əs-Səcdə, 16) Qorxu və ümid içində yuxuya həsrət gözləri ilə gecənin qaranlığında şəffaf baxışlarla uzaqların qəlbinə saplayıb, səccadəni göz yaşları ilə islatmaq... Amma necə olacaqdı? Dağlar boyda günahın daşlaşdırıldığı bir qəlb gözlərin yaş tökməsini necə istəyə bilərdi ki? Gecənin cavabı gecikməmişdi: "...bəzi daşların içərisindən nəhrlər axar, bəzisi yarılıb içindən su fişqırar və bəzisi də Allahın qorxusundan (uca yerlərdən, dağdan) yuvarlanıb düşər..." (əl-Bəqərə, 74)

Bəs bu fani dünyanın məşəqqətləri? "O kəslər ki, başlarına bir müsibət gəldiyi zaman: "Biz Allahınıq (Allahın bəndələriyyik) və (öləndən sonra) Ona tərəf (Onun dərgahına) qayidacağıq!" deyirlər." (əl-Bəqərə, 156) Elədir ki, var... Biz bu dünyada Allah üçün vardıq, başqası üçün deyil. Sevgilər Onun üçün olmaliydi. Hüznlər və kədərlər də... Onun şəni uca Peyğəmbəri də "Allah üçün sev, Allah üçün qəzəb et!" deyirdi. Uca Yaradan da Rəsulunu ayə ilə dəstəkləyirdi: "...iman gətirənlərin Allaha məhəbbəti daha qüvvətlidir..." (əl-Bəqərə, 165)

Dərd əhli ulduzlara baxaraq dünya nemətlərinə olan hədsiz sevginin qarşısını necə ala biləcəyini düşündü. Necə? "Qadınlar, uşaqlar, qızıl-gümüş yiğinları, yaxşı cins atlar, mal-qara və əkin yerləri kimi nəfsin istədiyi və arzuladığı şeylər insanlara gözəl gös-

tərilmişdir. (Lakin bütün) bunlar dünya həyatının keçici zövqüdür, gözəl dönüş yeri isə Allah yanındadır." (Ali-İmrən, 14)

Gediləcək yeri və oradakı nemətləri düşünmək... Müqəddəs kitabımız bu gediləcək yeri, yəni cənnəti təsvir edən ayələrlə dolu idi. "Onların dövrəsində həmişəcavan xidmətçi oğlanlar dolanacaqlar; məin (şərab) dolu piyalələr, kuzələr və qədəhlərlə. O şərabdan başları ağrımaz və keflənməzələr. Bəyənib secdikləri meyvələr və istədikləri hər cür quş əti ilə onların dövrəsində fir-lanacaqlar. (Orada) iri (ahu) gözlü, qəşəng hurilər də vardır. Sanki sədəf içində gizlənmiş (qorunub-saxlanmış) incidirlər. Onlar (bu nemətlərə) etdikləri (yaxşı) əməllər müqabilində nail olacaqlar. Orada nə boş söz, nə də günaha bais olan bir şey eşidəcəklər." (əl-Vaqiə, 17-25)

Cənnət nemətləri... Bu nemətlərin ən gözəli və şahanəsi nə idi görəsən... Quş ətlərimi, hurilərmi? Əsla! "Rəhmli Rəbdən (onlara) "salam" deyiləcəkdir." (Yasin, 58) nidasıya qəlbi rahatlıq tapdı dərdlinin. Təkcə o salamı ala bilmək üçün hər şeyi fəda etməyə dəyərdi bu dünyada. "...atalarınız, oğullarınız, qardaşlarınız, övrətləriniz, qəbiləniz (qohumlarınız), qazandığınız mallar, kasad olmasından qorxduğunuz ticarət, xoşunuza gələn məskənlər..." (ət-Tovba, 24)

Ləbbeyk dedi gecə yürüyən, gecə yürüdənə. Ləbbeyk.

**Şəbi-yeldəda üzər fəcrə qədər qissi-aşk
Ta ki, Məcnun bitirir nutkunu Leyla söylər**

Uşaq yalan danışmağı necə öyrənir?

Uşaqlar ata-analarını aldadaraq onların hər şeyə gücü çatan, hər şeyi bilən insanlar olmadıqlarını anlarlar. Bir uşağıın ilk araşdırıcı yalanı söyləməsi qəçinilməzdür. Bu yalanlara hazırlıqlı olmaq lazımdır. Bu, doğrunu sınama yolunda atılmış bir addım və həyat təcrübəsidir.

-Vəli anasına dərs qiymətlərinin həmişə yaxşı olduğunu söyləyirdi. Aysel xanım bir gün Vəlinin çantasında imtahan nəticələrini görünce, əslində həqiqətin heç də Vəlinin izah etdiyi kimi olmadığını gördü.

-10 yaşındaki Murad tez-tez cib xərcliyini itirdiyini söyləyib atasından pul istəyirdi. Anası evdə təmizlik edərkən yatağının altında onun almadığı çoxlu oyuncaq tapdı. Hətta paketi açılmamış konfetlər də vardı.

-Səbinə anasının "Kompyuterin niyə xarab oldu?" sualına "Bilmirəm. Kompyuter birdən-birə qəribə səslər çıxarmağa başladı." dedi. Halbuki Səbinə kompyuterini həddən artıq çox qurdalayırdı.

Sizin övladınız da belə və ya buna bənzər davranışlar göstərisə təlaşa düşməyin, çünkü bu hadisələri yaşayan yalnız siz deyilsiniz. Bütün uşaqlar yalan danışar. Amma yalançı doğulmazlar. Yalnız yalan danışmağı öyrəndikləri bir inkişaf müddəti yaşıyalarlar.

Yalanlılıq çox çirkin işlərdən biri və böyük günahlardandır. Dünyadaki bütün cəmiyyətlər yalançlığı pis bir xüsusiyət olaraq qəbul etməkdədirler. Şərəfli və şəxsiyyətli bir insan yalan danışmaz. islam dini də bu çirkin sıfəti qınamış və böyük bir günah saymışdır.

Bütün peyğəmbərlər insanları həzər zaman doğruluğa çağırmışlar. Düzgünlük, insanın təbiət və fitrətinə uyğun bir sıfətdır.

“Sözündə durmaq, yalan danışmamaq, başqasının haqqına hörmət göstərmək kimi səmavi dəyərlər bütün müqəddəs kitabların uzaqgörənlikləridir.”

Uşağıınızın yalanıyla, xüsusilə ilk yalanıyla qarşılaşığınızda, siz ən çox narahat edən, onun pis xarakterli ola biləcəyi qorxusudur. Həyəcan keçirmədən sakit və doğru düşünə bilmək üçün ən yaxşısı, təmkinli olmağa çalışın. Uşaqların yalan danışmaları, doğrunu söyləmələri qədər normal inkişafi göstərən bir davranışdır.

Uşaqlar ata-analarını aldadaraq onların hər şeyə gücü çatan, hər şeyi bilən insanlar olmadıqlarını anırlar. Bir uşağıın ilk araşdırıcı yalanı söyləməsi qaćınılmazdır. Bu yalanlara hazırlıqlı olmaq lazımdır. Bu, doğrunu sınama yolunda atılmış bir addım və həyat təcrübəsidir.

Ekspertlər yeddi yaşa qədər uşağıın yalan danışmadığını irəli sürərlər. Bu yaş dövründəki uşaqların yalanları özlərinə xoş gələn xəyallardan qurulmuş bir oyundur.

Uşaq böyüdükcə doğru olanları daha yaxşı anlamağa başlayacaq və doğru olmayanları ayıra biləcək. Bu səbəblə məktəb əvvəli dövrdə uşağıın doğru olmayan hər sözünə yalan damgası vurmaq səhv olar. Belə bir vəziyyətlə qarşılaşan bir çox valideyn uşağı günahlandırmaqdır. Hətta cəzalandırmaqdadır. Gələcəkdə uşağıın dünyasında yalanın yerləşməsində, ailələrin onlara yaxşı bir model olmaları çox əhəmiyyətli bir faktordur. Bu səbəblə uşaqları tərbiyə edərkən əsasən onlara nümunə olmağa diqqət yetirilməlidir.

Uşaq təqdir edilmək, diqqət çəkmək və şəfqət görmək üçün yalan söyləyə bilər. Cəzadan xilas olmaq və ya günahı ört-basdır etmək üçün, tənqiddən qaçmaq üçün, olduğu kimi deyil böyükərin istədiyi kimi görünmək üçün yalan söyləyə bilər. Bəzi uşaqlardakı daxili qısqanlıq duyğusu da yalan söyləməyə vəsilə ola bilər. Uşağıın sərt valideyn tövrlərinə qarşı yeganə silahı ümumiyyətlə yalan danışmaqdır.

Uşaq yalan danışmağı necə öyrənir?

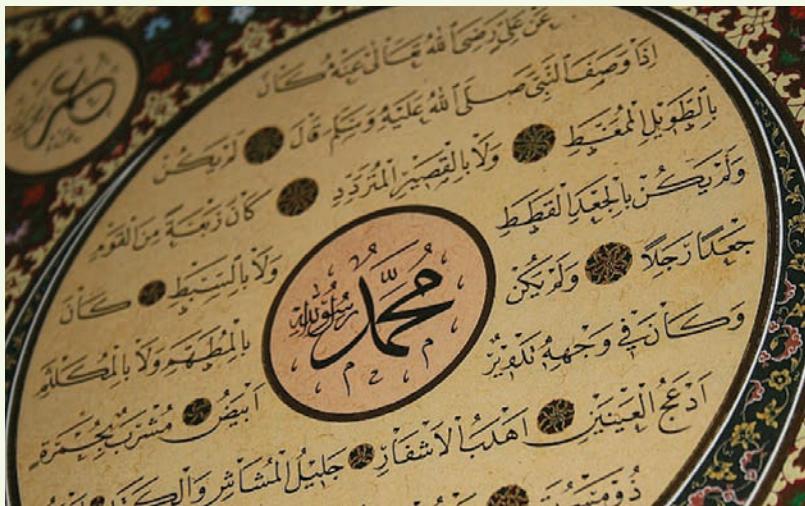
Böyükər təqlid hissi uşağı yalana sövq edən ən böyük amildir. Böyükər öz aralarında və uşaqlara yalan danışarlar. Bəzən uşağıın yalan danışmasını böyükər özü istəyir. Məsələn, “Bunu etdiyimi atana söyləməyəcəksən” kimi tənbehərlə uşağı yalana sövq edirlər. Bəzən yalan təlqini sözlə deyil, hərəkətlə edilir. Məsələn, istəmədiyi bir yerə getməmək üçün başının ağrıdığını bəhanə edən ana, süfrədə uşaqdan əllərini yuyub yumadığını soruşduqda, uşaq yeməyə başlamaq üçün müsbət cavab verəcəkdir. Bundan sonra hər vəziyyətdə istəyinə uyğun cavab axtaracaq və bundan da heç bir günah hissi yaşamayacaq.

Uşaq təqdir edilmək, diqqət çəkmək və şəfqət görmək üçün yalan söyləyə bilər. Cəzadan xilas olmaq və ya günahı ört-basdır etmək üçün, tənqiddən qaçmaq üçün, olduğu kimi deyil böyükərin istədiyi kimi görünmək üçün yalan söyləyə bilər. Bəzi uşaqlardakı daxili qısqanlıq duyğusu da yalan söyləməyə vəsilə ola bilər. Uşağıın sərt valideyn tövrlərinə qarşı yeganə silahı ümumiyyətlə yalan danışmaqdır.

Uşağına, işinə yarayacağı zaman yalan söyləyə biləcəyi düşüncəsini öyrədən və göstərən ata-ana uşağıın gələcəyini şəkilləndirmiş olmaqdadır. Yalanı təşviq edən ailə vəziyyətinə düşməmək valideynlərin əsas məqsədi olmalıdır.

Ardı var

NİZAMİNİN PEYĞƏMBƏR SEVGİSİNDƏN GÖRÜNTÜLƏR

Zərbaycan türk xalqının çahanşumul şairi Nizaminin (1141-1209) öz dövrünün şeyxülzaman adına layiq görüldüyünü həm Qərbi Avropa, həm də Azərbaycanımızın tanınmış nizamışunasları söyləmişlər. Əsgər Sərkaroğlunun araşdırmasında bu haqda çox maraqlı və inandırıcı bir tezisi var: "O dövrdə bu ad yalnız heç bir səhvi olmayan, ən savadlı, mütəfəkkir adamlara verilirdi. Bu ad xalqın verdiyi ən yüksək elmi-dini rütbə idi."

Qərbi Avropa mədəniyyətinin və ədəbiyyatının tədqiqatçıları ədəbi əla-qələrlə bağlı hər hansı problemdən, ciddi elmi, ədəbi məsələlərdən söhbət açanda bir qayda olaraq həm dəqiq mənbələrə, həm də mənəvi-ruhani dəyərlərimizin ana dilimizdəki mətnlərinə istinad etməyi öz müqəddəs mənəvi borcuları hesab edirlər.

"Bu baxımdan Ə. Sərkaroğlunun Qərbi Avropa, xüsusilə fransız mənbə-

ləri əsasında böyük Nizaminin həyat və yaradıcılığına həsr etdiyi əsərində dediklərimizi aydınlığı ilə görmək olar. Nizaminin sonuncu peyğəmbər olan Hz. Məhəmmədə yazdığı gözəlləməsində onun Peyğəmbərə olan hədsiz sevgi və ehtiramından yoğrulmuş cazibədar və məftunedici misralarını yazıya gətməyə hər qələmin gücü çatmaz. Ey varlığı ən təmiz ruhlardan daha təmiz!

Ruhuna canım fəda! Ulu Peyğəmbərimiz!

...Sənin təxtü tacını daşıyır cahan, bəşər, Təxtin – bu yer kürrəsi, tacın – səma könüllər.

- deyə "Sirlər xəzinəsi"nin Peyğəmbərin üstünə dördüncü gözəlləməsində şairin müqəddəs Peyğəmbərimizin məftunu olduğunu açıq poetik etirafında görüb təfəkkür edirik.

Qüdrəti söz ustası özünün ölümündən sonra "Xəmsə" adlandırılan kitabında insan qəlbini ehtizaza gətirən, işıqlandıran nurlu poeziyasının ibrət dərsini Qurandan almış və bu müqəddəs kitabın ruhuna, ahənginə uyğun sözün cilvəsini yaratmışdır.

san qəlbini ehtizaza gətirən, işıqlandıran nurlu poeziyasının iibrət dərsini Quran-dan almış və bu müqəddəs kitabın ruhu-na, ahənginə uyğun sözün cilvəsini yaratmışdır.

“Göy sərri-ni nurlandıran mənim məşəl ürəyimdə,

“Ədəbi bir kitabım var, kamillik-də o Qurandır.

- yazan şair fikirlər ustadı kimi poeziyasının zər donunu “biçib” onu könül dünyamıza ərməğan edəndə müqəddəs Quranımız üstündə köklənən sözünü lələ, cəvahirə çevirmişdir.

“Kəbə sultani” adlı bir qəsidəsin-də şair Məhəmməd Peyğəmbərə olan türk sevgisini, məhəbbətini ifadə etmişdir:

Ərəb əndamlı türkdür, hər gün min könül ovlar,

Ənbərdən qara xal var nurlu, ağ çöhrə-sində.

- deyə Hz. Məhəmmədin türk dünyasına nə qədər yaxın, doğma olduğuna işarə etmişdir. Və Kəbədəki “qara daş”ı onun ağ çöhrəsində olan qara xala bənzətməsi də şairin poetik dünyasının unudulmaz misrası kimi yaddaşlarda silinməz izlər buraxır.

Qərbi Avropa mədəniyyətinin və ədəbiyyatının tədqiqatçıları ədəbi əlaqələrlə bağlı hər hansı prob-lemdən, ciddi elmi, ədəbi məsələlərdən söhbət açanda bir qayda olaraq həm dəqiq mənbələrə, həm də mənəvi-ruhani dəyərlərimizin ana dilimizdəki mətnlərinə istinad etməyi öz müqəddəs mənəvi borcları hesab edirlər.

Müqəddəs Peyğəmbərimizə olan sonsuz məhəbbətinin ifadəsi olaraq şair yeganə və istəkli oğluna Məhəmməd adını vermişdir.

Ruzi verdi sənə o Pərvərdigar,

Üstündə mənim yox onun adı var

- deyən Nizami hələ oğlunun yeddi yaşı olanda onu ilahi elmləri dərindən öyrənməyə, namuslu olmağa çağırılmışdır.

Nizaminin “Sirlər xəzinəsi”ndə “Peyğəmbərin üstünə dördüncü gözəllə-mə”sinin aşağıdakı beytinə nəzər yetirək:

Durma Ərəb çölündə, Əcəm yurduna atlan,

Gecə Qıratla, gündüz ağ köhlənlə qanadlan!

- deyən şair müqəddəs Peyğəmbərimizin Türk məmləkətində qazandığı böyük ilahi məhəbbətin varlığına işarə etmişdir.

Və müqəddəs Ramazan ayında yazıya gətirdiyim bu kəlamlar təbii ki, XII yüzilliyin poetik dünyasında bir Azərbaycan türk şairinin gözəlləmələri üstündə nur saçan Peyğəmbərimizin şəninə yazılmış görüntülerinin olsa-olsa bir zərrəsidir.

İbrət istəyən varmı?

Təlimin
kökləri acı, meyvələri
şirindir. (Aristotel)

Kamran MƏMMƏDOV
kamran_mz@mail.ru

Həqiqəti
insanların
ölçüləriylə deyil,
insanları həqiqətin
ölçüləriylə tanı.
(Hz. Əli r.a)

Ailə Sirri

Saleh insanlardan bir nəfər
xanımını boşamaq məcburiyyətində
qalır. Bunu eşidən dostlarından biri
xanımını nə üçün boşadığını soruşur.
Cavabı belə olur:

- Bu, ailədaxili bir sirdir, deyə
bilmərəm.

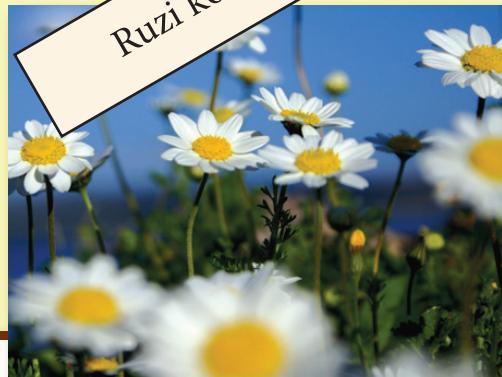
Xanımını boşadıqdan sonra:

- Artıq boşadın, indi xanımını nə
üçün boşadığını söyləyə bilərsənmi? -
deyə soruşduqda bu cavabı verdi:

- İndi o, başqasına aiddir. Başqasının
xanımı haqqında danışmaq bizə yaraş-
maz.

Ruzi kəsilməz

Əbu Hazm –rəhmətullahi əleyh- ə
dedilər ki:

- Qiymətlər çox qalxdı, hər şey
bahalaşdı, nə edək?

Belə cavab verdi:

- Niyə kədərlənirsiniz? Bolluq
zamanlarında sizə ruzi verən, bahalıq
zamanında da ruzinizi verəcəkdir.

Dindən dünya mənfəəti üçün
istifadə etməmək

Böyük İslam alimi İbn Muhayriz patlar almaq üçün bir dükana getmişdi. Dükandakı müştərilərdən biri satıcıya dedi ki:

- Bu adamı tanıyırsanmı? Bu, böyük alim İbn Muhayrizdir.

İbn Muhayriz bu sözü eşitdikdə:

- Biz bu dükana dinimizlə deyil, pulumuzla əşya almağa gəldik,
- deyərək özünə xüsusi müamilə edilməsinə fürsət vermədi.

Həvəs
və hirs anında heçbir iş
görmə! Hər iki halda da özünü
tut, səbir et! (Yusif Has
Hacib)

Dünyaya dönəmək

Allah dostlarından Əbu Əli Dəqqaq həzrətləri vəfat edəndən sonra böyük-lərdən biri yuxuda onun ağladığını gördü. Yanına yaxınlaşış ədəblə soruşdu:

- Əfəndi, niyə ağlayırsan? Yoxsa dünyaya geri dönəmək istəyirsən?

Əbu Əli Dəqqaq:

- Elədir! Ey oğul, geri dönəmək istəyirəm. Amma ailəmdən ötrü darıxdığımı görə deyil. Buraya gəlincə anladım ki, insanlar çox böyük nemətləri itirirək ondan məhrum olurlar. Geri dönüb bir-bir hamının qapısını döyərək “Ey insanlar, çox şey itirirsiniz, oyanın demək istəyirəm.”

Sonumuzu unutmayaq

Şam alovun istisinə dözmür əriyir və yox olur. Şam özü-özlüyündə heç vaxt o alovun qarşısını ala bilməz. Şamın taleyində bir teorem var: yanmaq, ərimək, sönmək. İnsanın da taleyində bir teorem var: doğulmaq, yaşamaq, ölmək. İnsan istəsə də ölümün qarşısını ala bilməz. "Bilqamış" dastanından da bizə məlumdur ki, ölməzlik axtarışında olan insan öz taleyi ilə razılaşmış, ölümün qarşısını ala bilməyəcəyini dərk etmişdir.

Sam... Hər üçü də şam adlanır: şam (ağac), şam (əşya), şam (gün batan vaxt). Bu söz, üzerinde düşünüləcək bir neçə dərin mənəni, yozumu özündə əks etdirir. Bu üç şeyə sadəlik donu geydirmədən düşünsək, onların daşıdığı dərin mənaları görə bilərik.

Şam (günbatan vaxt): bu məfhuma sadəcə olaraq vaxt, günün müəyyən bir bölümü deyib keçməyək. Düşünək! Günün sübh və günorta bölümündəki o təbiət canlılığı, həyat eşqi ilə yaşayan insanların gün ərzində etdikləri işlər, fəaliyyətlər, öz şüaları ilə ətrafa işiq saçan günəş, cəh-cəh vuraraq budaqdan-budağa qonan quşlar və s. Varlıqlar günün şam bölümündə fəaliyyətlərini dayandırıb yeni bir günün planını qururlar. Varlıqların ən alisi olan insan şam zamanında günün sübh və günorta çağlarındakı enerjisini, canlılığı itirir, süstləşir. İnsanların əvvəlki enerji və canlılıqlarını bərpa etməyə "gecə vaxtı" yardım edir. Əgər fərqli düşünsək, bir gün bütün insanların axşamı düşəcək, gecə öz hökmrlığını sürdürərək öz taxtını sübhə verməyəcək. Bu zaman insan başqa bir dünyanın (axırətin) sabahına günaydın deyəcək.

Şam (əşya): bu məfhum da özündə dərin mənalar əks etdirir. Məsələn: şam hər hansıa bir yerdə, hansıa vasitə ilə hazırlanır. Sonra bəzəkli qutusuna qoyulub satışa çıxarılır. Şamı dükandan alıb gətirir, qutusundan çıxardıb qabın üzərinə qoyur, kibriti yandırırıq və şam yanmağa başlayır. İnsan da doğulur, böyüür, valideyn nəzarəti altında bir çox fəaliyyətlərini tənzimləyir, həyatın atılır. Müəyyən bir yaş həddində isə müstəqil həyat adlı kitabın vərəqlərini çevirir. Çətinliklərlə dolu yaşam məfhumu ilə razılaşır, çalışır-vuruşur, yaşıyır.

Şam alovun istisine dözmür əriyir və yox olur. Şam özü-özlüyündə heç vaxt o alovun qarşısını ala bilməz. Şamın taleyində bir teorem var: yanmaq, ərimək, sönmək. İnsanın da taleyində bir teorem var: doğulmaq, yaşamaq, ölmək. İnsan istəsə də ölümün qarşısını ala bilməz. "Bilqamış" dastanından da bizə məlumdur ki, ölməzlik axtarışında olan insan öz taleyi ilə razılaşmış, ölümün qarşısını ala bilməyəcəyini dərk etmişdir.

Şam (ağac): hamiya məlumdur ki, şam ağacı həmişəyaşıl ağacdır. Qışın soyuğuna, qarına, çovğununa, günəşin o amansız istilik dolu şüalarına hər vaxt sinə gərib həmişə yaşıl, gözəl qalmağı bacarır. Doğrudan da nə qəribədir,

digər bitkilər solub-saralaraq quruduğu halda o, həmişə yaşıl qalmağı bacarır. Burada da insanlar üçün bir dərs, hikmət vardır. Sanki bu ağac insanlara öyünd-nəsihət verir. Özü kimi həyatın bütün çətinliklərinə dözərək, sinə gərərək ayaqda dimdik durmağı, şüx qalmağı insanlara tövsiyə edir. Amma onun da tövsiyəsi haraya qədərdir? Nə də olsa o da torpaqdan yaranıb. Bir gün o da öz şuxluğunu, əzəmətini, o gözəl yaşıllığını itirib torpağa qarışmayacaqmı? Təslim olmayıacaqmı, boyun əyməyəcəkmi həyatın qanunlarına?

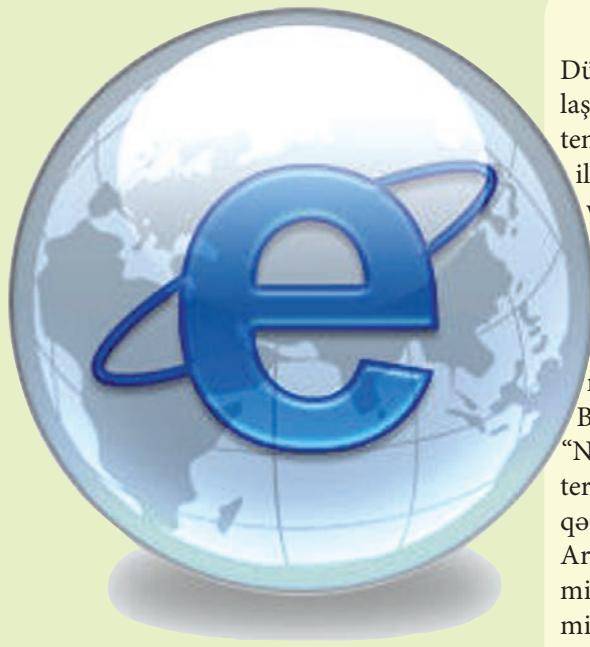
Çalışaq ki, şam (əşya) kimi yox, şam (ağac) kimi həyatın bütün çətinliklərinə sinə gərib axırətimizi unutmadan yaşamaq əzmimizi itirməyək, bürdəməyək, həyatda həmişə dimdik durmağı bacaraq və əsl insan kimi yaşayaq.

Həyat bizə nə çətinliklər verir-versin, oynadığı oyunda bizi nə qədər uduzmağa məcbur edirsə-etsin, əsla ruhdan düşməyək, səbir edək, bütün çətinliklərdən və gərgin vəziyyətdən asan və doğru şəkildə çıxməğın yollarını axtaraq. Şam kimi "taleyim belə olmalıdır" teoremindən vaz keçək və əlbəttə ki, sonumuzu unutmayaq.

TEXNO ALƏM

INTERNET TARAİXƏ QARIŞACAQMI?

Dünyada faliyyət göstərən internet sistemi təhlükə ilə qarşılaşır. Mütəxəssislər dalbadal qurulan video saytlarına görə sistemin 2012-ci ildə dayanacağını bildiriblər. İnternetdən istifadə ilk dəfə 1991-ci ildə İsvəçrədəki "Cern araştırma mərkəzində www-nun (world wide web) inkişafı ilə həyata keçirilib. Hazırda dünyada 1.4 milyard internet istifadəçisi var. Dünyada 100 milyon internet saytı, təxminən 2 milyard isə internet səhifəsi var. Video paylaşma saytları isə internetin sürətini əhəmiyyətli ölçüdə azaldır. Dünyada hər ay təxminən 8 milyard gigabaytlıq (GB) video yüklenməsi həyata keçirilir. Bu rəqəm 2012-ci ildə 44 milyard gigabayta (GB) çatacaq. "Nemertes" araştırma mərkəzinin hazırladığı hesabata görə, internetdə olan video formatının həcmi bu ilin axırında 30 faizə qədər artacaq. 2012-ci ildə isə bu rəqəm 50 faizdən çox olacaq. Araşdırma görə, internetlə hər ay yüklenən video həcmi 8 milyard gigabayta (GB) çatıb. Bu isə 2 milyard DVD-nin həcmində bərabərdir. Ancaq mütəxəssislər 2012-ci ildə aylıq video yüklenməsinin 44 milyard gigabayta (GB) çatacağını və bunun nəticəsində internetin çökmə təhlükəsinə məruz qalacağını bildiriblər.

MSN-də 11 Sentyabr şoku

MSN Sentyabrin 11-də istifadəçilərini hiddətləndirdi.

Problemin hər il eyni gün olması isə şübhələri artırırdı.

Windows Live Messenger istifadəçiləri 11 Sentyabrdə MSN-dəki əlaqə səhvləri səbəbiylə MSN-i aça bilmədi.

Belə ki, dəfələrlə MSN-i açma sınaqlarına baxma-yaraq hər səfərində bənzər səhv kodlarla qarşılaşdırılar. Təəccübüllü olan bu səhvin hər il eyni gün meydana gəlməsidir. Yəni 11 Sentyabrdə. Əslində MSN istifadəçiləri bu vəziyyətə yad deyillər. Çünkü keçən illərdə də təqvimlər 11 Sentyabri göstərdikdə MSN-lərindən eyni xəbərdarlıqları almışdılar.

Son iki ildir eyni problemlərlə qarşılaşan istifadəçilər bütün gün yaşadıqları qarşıqlığı müzakirə etdilər. İstifadəçilərin böyük bir hissəsi bunu 11 Sentyabrdə reallaşan bir MSN hücumuna bağlayır. Digər iddia sahibləri isə bunu 11 Sentyabrdə reallaşan terror hadisəsinə bağlayırlar. Ancaq Microsoftdan hələ də heç bir şərh gəlməyib.

GÖZƏL DİZAYNIYLA MICROSOFT ARC MOUSE

Microsoft şirkəti hazırladığı çox gözəl bir mausu satışa təqdim edəcək.

Microsoft yeni "Arc Mouse"u gözəl dizayn azarkeşləri üçün istehsal etdi. Yandan baxdıqda aypara şəklində görünən yeni "Arc Mouse"u görənlər olduqca təəccüblənirlər. Yalnız gözəl görünüşüylə insanı valeh etməklə qalmayan "Arc

Mouse"lar kabelsiz 2.4 GHz sürət texnologiyasına da sahibdirlər. Bunun xaricində ən gözəl xüsusiyyətlərindən biri olaraq 1 sm-lik mikrodalğa qəbul edici antennası göstərilir. Çox kiçik olduğu üçün onu noutbukdan çıxarmaq məcburiyyəti də yoxdur.

Yanında gəzdirmə qutusu da verilən "Arc Mouse"lar qırmızı və qara rəng tonlarıyla ABŞ-da 60 dollara bu ayın sonlarına doğru satışa təqdim ediləcək.

cu ilin ilk günləri arasında bir tarixdə bazara çıxacağı bütün dünyaya elan edildi.

Yığıncaqdə Windows 7 haqqındaki ilk məlumatlar da verildi. Windows 7 əməliyyat sistemi həm 32bit, həm də 64bit sistemlər üçün xüsusi olaraq bazara çıxacaq. Windows 7 server kompyuterlər üçün keçilməsi olduqca çətin bir tehlükəsizlik divarına və sistem monitoruna malikdir.

YENİ ƏMƏLİYYAT SİSTEMİ "WINDOWS 7"

Microsoft yeni əməliyyat sistemi Windows 7-ni 2010-cu ildə bazara təqdim edəcəyini açıqladı.

Bu günə qədər bazarda Microsoft Windows 7-nin 2010 ilə 2012 arasında bir tarixdə satışa təqdim edilməsi gözlənildiyinə dair söz-söhbətlər gəzirdi. Keçən ay Orlandoda keçirilən Microsofts Qlobal Exchange (MGX) konqresində, Microsoft Windows 7-nin 2009 ilin sonu və 2010-

Sizin məktublarınız

Redaksiyamızda gələn çoxsaylı məktubları nəzərə alaraq belə bir rubrika açmağı lazımlı bildik. Artıq hər sayımızda sizdən gələn məktubları burada nəşr edəcəyik. İstəklərinizi, təsəsuratlarınızı, təkliflərinizi və tənqidlərinizi bizə yazın!

Bizi çox intizada qoymayın.

Artıq İrfan ictimai fikir jurnalı üç ildir ki, fəaliyyətdədir. Lakin İrfan jurnalı qısa zamanda gözəl yaradıcı heyəti ilə özünü oxucuya sevdirə bildi. Göyçayda yaşadığım bir hadisəni sizinlə paylaşmaq istəyirəm:

Bir abunəçimiz var. Hər ay İrfan jurnalından məmənunluğunu ifadə edir. Yenə bir gün jurnalın yeni sayını abunəçilərə paylayırdı. Yuxarıda qeyd etdiyim abunəçinin jurnalını vermək üçün onun ofisini yollandı. Ofisə məni vəzifəli bir nəfər qarşılıdı. Ağzımı doldurub: "Müdir yerindədirmi? Jurnalını gətirmişəm" deyəcəkdir ki, yan tərəfdə oturan

iki satıcı qız "Ay Allah, İrfan gəldi" deyərək mənə doğru yüyürdü. Qızlar bir göz qırpmında jurnalı əlimdən aldılar və sevinclə uzaqlaşdırılar. Qəflətən qarşılaşdığını bu hadisə qarşısında çox təsirləndim və ürəyim fərəhə doldu. Həqiqətən İrfan özünü oxuculara sevdirməyi bacarmışdı. Artıq həsrəti çəkilən jurnal olmuşdu.

Sağ olun. Var olun, əziz İrfançılar! Bizi çox intizada qoymayın. İrfanı oxuduqca maariflənir, kamilləşirik. Siza uğurlar arzulayırıq!

**İrfanın Göyçay təmsilçisi
Müşfiq Əsgərov**

TƏŞƏKKÜR EDİRİK!

Müstəqil və azad olan ölkəmiz hər keçən gün bir az daha inkişaf edir və uğurlu addımlarla irəliləyir. Xalqımızın bu inkişafı dövründə daha çox müasirləşmiş mətbuatı ehtiyacı var. Bu tələbatı ödəmək üçün hər şey yenilənməli və dövrün tələblərinə uyğun olmalıdır.

Mən da bir oxucu kimi oxuduğum mətbuatın oxucu tələblərinə cavab verib-vermədiyini qeyd etmək istəyirəm. Bu mənada ümumbaşarı və milli-əxlaqi dəyərləri özündə əks etdirən, müasir oxucunu özünə cəlb edən "İrfan" jurnalı haqqında fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Bəli. İrfan ictimai fikirləri, oxucu düşüncələrini özündə əks etdirən bir jurnalıdır. "İrfan"ın 22-ci sayı əlimizdədir. Bu gənc və çox önəmli jurnal qısa zamanda özünü oxuculara sevdirə bilmış və onların rəğbətini qazanmışdır. Jurnalda toxunulan mövzular oxucunun istəyini tamamilə əhatə edir. Onu düşünməyə və müsbət rəy söyləməyə vədar edir.

Yaxın və uzaq keçmişimizi, ictimai-dini əxlaqımızı, müasir yaşam tərzimizi özündə əks etdirən "İrfan" qəlbimizə yol tapmış, hər sayını maraqla oxumağa sövq etmişdir. Jurnalda müasir həyatımızda qarşılaşdığımız problemlərə toxunularaq onların həlli yolları göstərilir. Təbii ki, jurnalın bu səviyyəyə gəlməsində yaradıcı heyətin böyük rolü vardır. Burada müasir dinamikliyi, gündəlik həyatımızda baş verənləri düzgün dərk edən insanlar, Allaha, Peyğəmbərə, dini və milli dəyərlərə hörmətlə yanaşan insanlar cəmləşmişdir.

Daimi bir oxucu kimi direktora, təsisçi redaktora, məsul katibə və jurnalın bütün redaksiya heyətinə öz dərin təşəkkürümüz bildirirəm. Bu məsuliyyətli və müqaddəs maarifləndirmə işində hər birinizi uğurlar, can sağlığı və ailə səadəti arzulayıram. Mübarək Ramazan ayında Allahın xeyir-duası və bərəkəti üzərinizə olsun. Allah hər birinizi yar olsun!

**İrfanı çox sevən, hər sayını
səbirsizliklə gözləyən oxucunuz,
Şəmşir Şimşəkoğlu / Saatlı rayonu**